

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

До захисту

Завідувачка кафедри права, національної безпеки
та європейської інтеграції

д.ю.н., професор Величко Лариса Юріївна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавиця

Здобувачка 2 курсу, групи ППГЗ-2-23

С. В. Ломакіна

Науковий керівник

д.ю.н., доцент

С. М. Клімова

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	8
1.1 Сфера охорони здоров'я як об'єкт публічного управління	8
1.2 Права людини та гарантії їх реалізації у системі соціальних цінностей держави.....	12
РОЗДІЛ 2 ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	23
2.1 Поняття та класифікація національних гарантій реалізації прав у сфері охорони здоров'я.....	23
2.2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як гарант реалізації прав пацієнтів	29
2.3. Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини як гарант реалізації прав і свобод.....	35
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ ГАРАНТУВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	47
3.1 Міжнародні гарантії реалізації прав у сфері охорони здоров'я	47
3.2 Напрямки реалізації захисту прав людини у сфері охорони здоров'я в умовах воєнного стану	61
ВИСНОВКИ.....	68
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	72
ДОДАТКИ.....	83
.....	85

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон	Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»
КМ РЄ	Комітет міністрів Ради Європи
Конвенція	Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Уповноважений з прав людини	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
Положення про Уповноваженого	Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784
Угода про Асоціацію	Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони
Уповноважений	Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини
МОЗ України	Міністерство охорони здоров'я України
Директива Ради 89/391/ЄЕС	Директива Ради 89/391/ЄЕС від 12.06.1989 про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі

ВСТУП

Актуальність теми. Аналіз стану забезпечення прав і свобод людини є однією з найбільш актуальних проблем нашої держави за умов воєнного стану, оскільки ст. 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю та покладає на державу обов'язок щодо підтримання стабільності громадського життя, дотримання прав і свобод людини.

Створення справедливого суспільства, заснованого на засадах рівноправності, недискримінації та активної участі громадян, неможливе без шанобливого ставлення до різноманіття та визнання невід'ємної гідності й прав кожної особи.

У сучасних складних умовах обрана тема аналізу набуває особливої значущості. Війна створює нові виклики та загрози не лише для національної безпеки й державного управління, але й для забезпечення основних прав і свобод особи, проголошених у Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції з прав людини та Конституції України, а також для задоволення її політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших потреб.

Саме тому розробка нового підходу до забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я є одним із ключових завдань для українських науковців. Юридична наука має відігравати провідну роль у вирішенні цих питань, пропонуючи ефективні правові механізми для подолання прогалин і суперечностей у національному законодавстві. Для розв'язання цих проблем необхідно об'єднати зусилля фахівців різних галузей, зокрема – публічного управління та адміністрування, оскільки лише спільна праця може забезпечити успішну реалізацію необхідних змін.

Формування нових підходів і використання наукових методів аналізу, прогнозування та планування в межах магістерської роботи сприятиме

узагальненню позицій і розробці рекомендацій щодо вдосконалення гарантій реалізації прав лікарів та пацієнтів. Це дозволить уникнути помилок у правозастосуванні, зокрема у сфері охорони здоров'я.

Беручи до уваги те, що Україна взяла курс на інтеграцію у європейське співтовариство, міжнародні принципи щодо основоположних прав та свобод людини і громадянина мають ґрунтовний зміст для розбудови успішної правової, демократичної, соціальної держави, для якої людина є центральною постаттю у будь-якій сфері розвитку країни. Тому дуже важливим питанням постає гармонійне впровадження міжнародних стандартів у правову систему України, підлаштування їх під специфічні правовідносини українського суспільства [33].

Права людини у сфері охорони здоров'я, різні способи їхнього захисту розглядалися у роботах С. Б. Булеци, Н. В. Волкової, О. В. Дроздової, Р.Ю. Гревцової, К. С. Токаревої та інших. А. М. Мерник дослідив обмеження прав людини в умовах дії особливих правових режимів.

Права людини у сфері охорони здоров'я отримали широкого висвітлення з початком всесвітньої епідемії. Теоретичні та правові аспекти реалізації прав людини під час захисту від епідемій вже висвітлювалися в науковій літературі. Зокрема, Н.О. Васюк досліджував роль і повноваження місцевих органів публічної влади щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [9]; І.Я. Сенюта – особливості законодавчого забезпечення в Україні права людини на охорону здоров'я [74]; З.С. Черненко – конституційне регулювання права на охорону здоров'я у країнах Європейського Союзу [82]. У той же час означені наукові роботи стосуються здебільшого лише загальних питань захисту населення від епідемічних хвороб. Воєнний стан став причиною порушення прав людини на життя, особисту недоторканість, на медичне обслуговування, таємницю інформації, яка стосується стану здоров'я тощо. Ці та інші права висвітлювалися у працях Е. Є. Регушевського, Т. П. Пошиванюка, Ж. Васильєвої-Шаламової, Є. С. Калюжної [66; 55; 8; 30].

Науково-теоретичним підґрунтям аналізу проблематики, пов'язаної із захистом прав людини є наукові праці: Ю. Г. Барабаша, А. Берлача, М. Буроменського, В. Буткевича, С. Головатого, В. Денисова, Р. Ігоніна, В. Євінтова, Н. Каменської, Н. Карпачової, С. Клімової, М. Ковалю, Т. Коломоєць, В. Колпакова, І. Криницького, Р. Куйбіди, Д. Кулеби, В. Мицика, О. Овчаренка, А. Олійника, В. Паліюка, Д. Приймаченка та інших.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити поняття, зміст механізму забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я України та визначити напрямки його вдосконалення в умовах воєнного стану.

Відповідно до вказаної мети поставлено такі завдання:

- з'ясувати права людини, що дотичні до сфери охорони здоров'я, та суб'єктів управління у зазначеній сфері;
- визначити поняття та зміст прав людини;
- з'ясувати риси організаційно-правового забезпечення діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- дослідити міжнародні гарантії реалізації прав у сфері охорони здоров'я, зокрема – з'ясувати правову природу рішень Європейського суду з прав людини та визначити форми їхньої реалізації в нашій державі;
- визначити проблеми і напрямки підвищення рівня захищеності пацієнтів та лікарів у нашій державі.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, які виникають у зв'язку із захистом прав лікарів і пацієнтів.

Предметом вивчення стали складники механізму забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використана сукупність методів наукового пізнання. Головним у цій системі виступає загальнонауковий діалектичний метод, що дає можливість здійснити системний аналіз управлінських дій з підвищення рівня захищеності населення. Системно-структурний та порівняльно-правовий методи

дозволили дослідити питання правового регулювання прав лікарів і пацієнтів. За допомогою цих методів стало можливим виявлення недоліків державної діяльності з приводу захисту прав людини у сфері охорони здоров'я.

У роботі аналізуються наукові статті, підручники, монографії, методичні посібники, а також нормативно-правові акти МОЗ України, рішення Конституційного Суду України, акти судів України, рішення Європейського Суду з прав людини у справі, законопроект і матеріали практики органів публічного адміністрування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені у роботі положення у подальшому можуть бути використані:

- *у науково-дослідній сфері* - як основа для подальших теоретичних і практичних розробок ефективної системи захисту прав пацієнтів і лікарів;
- *у правотворчій діяльності* - при вдосконаленні законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, що стосуються питань підвищення рівня обізнаності громадян про права людини, питань організації роботи в Міністерстві охорони здоров'я України тощо;
- *у правозастосовній діяльності* – як основа для вдосконалення практики роботи Міністерства охорони здоров'я України та інститутів, які забезпечують захист прав людини у сфері охорони здоров'я;
- *у навчальному процесі* – для викладання та вивчення навчальних дисциплін «Політика трансформаційних змін у сфері охорони здоров'я», при написанні підручників, монографій, науково-практичних посібників, розробці методичних рекомендацій, а також під час викладення лекційного матеріалу та при проведенні семінарських занять.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

1.1 Сфера охорони здоров'я як об'єкт публічного управління

Життя і здоров'я людини є основними та незаперечними цінностями. Робота лікаря спрямована на їх збереження з моменту зачаття і вимагає від нього гуманного ставлення до пацієнта, поваги до його особистості, співчуття, співучасті, доброзичливості, благодійності, милосердя, терпіння, взаємодовіри, порядності та справедливості. Лікар повинен пам'ятати, що головним суддею його професійної діяльності є, передусім, совість.

Ці етичні принципи викладені в Етичному кодексі лікаря України [20] (далі – Кодекс), який враховує норми Міжнародного кодексу лікарської етики, Гельсінської декларації, Загальної декларації прав людини, а також Конвенції про захист прав і гідності людини в контексті використання досягнень біології та медицини.

Відповідно до статті 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, ратифікованого Україною 19 жовтня 1973 року, держави-учасниці визнають право кожної особи на найвищий можливий рівень фізичного і психічного здоров'я [43]. З метою реалізації цього права на держави-учасниці покладається обов'язок вжити необхідних заходів для створення умов, які забезпечать усім громадянам належну медичну допомогу та медичний догляд у випадку хвороби.

Охорона життя і здоров'я є конституційно закріпленим принципом реалізації прав та свобод людини практично у всьому світі, що визначає важливе місце відповідного завдання серед *напрямів та функцій систем публічного управління в будь-якій країні*. Разом з тим, специфіка сфери охорони

здоров'я полягає, з одного боку, у необхідності великих капіталовкладень у розвиток цієї системи – «розвиток наукових основ, матеріальної інфраструктури надання медичної допомоги, підготовку висококваліфікованих кадрів, розробку і виробництво лікарських засобів, медичного обладнання та супутніх виробів» [16], а з іншого – жодний досягнутий рівень розвитку медичної науки і практики не гарантує однозначного результату у справах лікування, створення абсолютно ефективних лікарських засобів або технологій лікування, абсолютно точної діагностики та ін. [23]. За цих умов першорядного значення у функціонуванні *системи охорони здоров'я* набувають *чинники* забезпечення економічної мотивації розв'язання завдань гуманістичного характеру (самоцінність людського життя та здоров'я, якість життя населення, забезпечення відтворення народу у наступних поколіннях та відповідальність за їх буття) та економічного змісту (нагромадження ресурсів охорони здоров'я, пошук найбільш прийнятних з точки зору витрат та результату способів організації медичного обслуговування, профілактичної, санітарно-гігієнічної та реабілітаційної допомоги, підтримки життєвих сил у період дожиття). Під *системою охорони здоров'я*, слід розуміти *організацію людей, установ і ресурсів, які надають медичні послуги населенню* [23].

Українське законодавство закріплює такі визначальні поняття, як здоров'я, його охорона та заклади, медико-санітарна допомога.

Здоров'я визначається як стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад. Охорона здоров'я – це система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя [15].

Метою публічного управління медичною сферою є розбудова орієнтованої на пацієнта системи, здатної забезпечити справедливе загальне охоплення послугами охорони здоров'я всього населення країни. Відповідно

до стратегії Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я це можливо тільки за наявності «продуманої багатокомпонентної комунікативної стратегії, яка охоплює населення країни, пацієнтів, медичних працівників та державні установи» [5]. Доступ до медичної інформації, з одного боку, мотивує населення до дотримання здорового способу життя, самостійного керування своїм станом та лікуванням, а з іншого – до координування медичної допомоги між різними лікарями, поліпшення комунікації медичних працівників між собою та з державою. Важливим питанням у публічному управлінні сферою охорони здоров'я є забезпечення прозорості, актуальності та достовірності даних, які використовуються для публічного управління охороною здоров'я. Комплексний аналіз наукових джерел переконливо свідчить про те, що систему охорони здоров'я слід розглядати як систему, що торкається усіх сфер медичної діяльності.

Управління охороною здоров'я – це складова частина соціальної медицини та організації охорони здоров'я, оскільки «організація» є однією з функцій «управління», як поняття.

Сфера охорони здоров'я включає: суб'єктів публічного управління та адміністрування; систему охорони здоров'я; суб'єктів системи охорони здоров'я; а також окремих професіоналів – надавачів медичної допомоги та послуг; надавачів немедичних послуг, у тому числі в межах державно-приватного партнерства; громадські об'єднання; громадян [4].

У вузькому розумінні державного управління державу розглядають не загалом, а диференційовано – як сукупність державних органів, між якими розподілено різні види діяльності держави. Відтак, державне управління у вузькому значенні правового розуміння відображає відносно самостійний вид діяльності держави, що його здійснює певна частина державних органів [50, с.12].

Мета публічного управління в сфері охорони здоров'я – побудова клієнтоорієнтованої системи, яка здатна забезпечити високий рівень якості та доступності медичних послуг. Сутність публічного управління в сфері

охорони здоров'я Неугодніков А. визначає на основі поєднання загальної теорії адміністративного права та специфіки сфери охорони здоров'я як регламентовану законами та іншими нормативно-правовими актами виконавчо-розпорядчу діяльність щодо охорони та забезпечення належного стану повного фізичного, психічного і соціального благополуччя шляхом прийняття адміністративних рішень та надання встановлених законами послуг у сфері охорони здоров'я [3].

Процес управління охороною здоров'я можна розділити на три взаємозалежні та взаємообумовлені форми його здійснення, що зображені на рис.1.1.

Рис. 1.1 – Процес управління охороною здоров'я [використано джерело 1].

Публічне управління у сфері охорони здоров'я здійснюється через [6]:

1) ухвалення нормативно-правових актів, які регламентують медичну та фармацевтичну діяльність; 2) забезпечення загальнодоступності медичних послуг (медичної допомоги); 3) забезпечення якості та безпеки медичних і фармацевтичних послуг; 4) визначення та забезпечення гарантованого державою обсягу медичних послуг і ліків, які сплачуються з державного бюджету; 5) державний контроль і нагляд у галузі охорони здоров'я.

Важливим питанням є забезпечення прозорості, актуальності та достовірності даних у публічному управлінні в сфері охорони здоров'я. Сьогодення диктує необхідність у стрімкому обміні інформацією, отже, усе більшого поширення набувають електронні медичні записи. Інформація, що внесена через електронні медичні записи, у подальшому широко використовується лікарем, іншим медичним персоналом, самим пацієнтом, адміністрацією закладу охорони здоров'я, органами державної та місцевої влади. Використання таких записів є важливим джерелом для планування як медичної допомоги окремому пацієнту, так і системного планування розвитку закладів охорони здоров'я, мережі закладів охорони здоров'я на відповідній території та в країні, планування фінансування як окремих закладів охорони здоров'я, так і загального бюджету охорони здоров'я [5]. На жаль, в сфері охорони здоров'я є дуже багато проблем.

1.2 Права людини та гарантії їх реалізації у системі соціальних цінностей держави

Одна з найактуальніших проблем людства, яка має складні внутрішньо-державні та міжнародні аспекти прояву є забезпечення прав і свобод людини. Недостатній рівень закріплення прав і свобод з боку держави у Конституції України проявляється у деяких труднощах реалізації цих прав і свобод, у недостатньому рівні їх захищеності від правопорушень. Права людей

служать орієнтиром для законодавця.

Закріплена в Конституції система взаємовідносин між особою та державою представляє собою категорію – конституційно-правовий статус особи. Дана категорія складається з конституційних прав, свобод, обов'язків, основних принципів конституційно-правового статусу особи, що є закріпленим у Конституції. У правовому статусі особи в кожному суспільстві і в кожній державі відображається її гуманізм та демократизм. Проголосивши незалежність, Україна стала на шлях побудови власної правової держави і громадянського суспільства.

У Словнику соціологічних і політологічних термінів права людини тлумачиться як поняття, що характеризує коло соціальних можливостей особистості в економічній, політичній, культурній та інших сферах, які сучасні держави зобов'язані гарантувати. Поняття виникло в період Великої французької революції (1789 рік). Французькі просвітителі справедливо вважали, що влада і народ – не пани і раби, а рівноправні члені суспільства [6, с.100]

Права людини і громадянина є тісно взаємозалежними, однак не тотожними поняттями. Людина, яка законом визначається юридично належною даній державі називається громадянином. Права громадянина закріплені у конституції держави, а права людини у міжнародно-правових актах. Забезпечення реалізації та захисту прав людини та громадянина становить конституційний обов'язок держави. Саме це становить фундамент та базу суспільного і державного ладу, що закріплюється в Конституції.

Визнання прав і свобод людини може здійснюватися через сприяння реалізації цих прав і свобод, шляхом їх охорони та позитивного впливу на формування їх загально-соціальних гарантій. Затвердження прав і свобод людини є основною функцією держави, основним напрямком діяльності сучасної України. Чинні права та свободи, які закріплені в конституції є змінними, це означає, що в майбутньому система прав і свобод людини та громадянина може бути розширена і вдосконалена.

Права людини є основою правової системи та діяльності влади в демократичних державах. Їхній тісний зв'язок із верховенством права означає, що порушення прав людини підриває цей принцип. Сучасні правові держави гарантують права людини, що формують систему стандартів і цінностей, яка легітимізує дії влади.

Держава та органи влади мають утримуватися від порушень прав людини, створювати умови для їх реалізації та забезпечувати законний захист. Такої тези дотримувався О.М. Ситніченко, коли досліджував правові засади забезпечення правоохоронними органами санітарного та епідемічного благополуччя населення [76];

Права людини впливають на правову систему через міжнародні акти, аксіологічні цінності та механізми застосування права. Міжнародні правові акти інтегруються у внутрішні правові системи, створюючи правову основу для дій держави. Розвиток міжнародної системи прав людини, починаючи з Загальної декларації прав людини 1948 року, сприяє формуванню універсальних стандартів, які мають бути адаптовані у внутрішньому законодавстві країн. Це створює виклики щодо гармонізації цих стандартів у різних державах та умовах демократизації [88, с.27].

Найвища соціальна цінність для держави є права і свободи людини, їх захист на конституційному рівні означає обов'язок держави щодо створення спеціальних установ охорони таких прав і свобод. Забезпечення прав і свобод виступає могутнім демократичним та гуманістичним потенціалом для держави.

Право все більше і більше виступає мірою свободи і зміст його в тому, щоб узгодити свободу окремої людини зі свободою інших членів суспільства, дотримуючись принципу рівності. Право виступає як засобом забезпечення свободи, так і істотним засобом обмеження неузгоджених з суспільними потребами і уявленнями людей про добро і справедливість рівня свободи й обсягу влади, створюючи належні засади безпеки усьому живому [53, с.273].

Важливе значення має зниження організованої злочинності, корупції,

тіньової економіки, беззаконня, правового свавілля. Їхнє викорінення призведе до підсилення ефективності діяльності держави та здатності влади навести порядок у країні, більш якісно надавати публічні та медичні послуги.

Водночас варто наголосити, що Конституція України закріпила якісно нову систему прав і свобод людини та громадянина, до якої включено відповідні положення міжнародно-правових актів, які безпосередньо стосуються прав і свобод громадянина та містять відповідні зобов'язання держав-учасниць щодо визнання, легалізації, гарантування реалізації, а також охорони і захисту таких прав і свобод з боку держави та її інституцій. Найважливішим міжнародно-правовим актом регіонального характеру про права людини є Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Загальна декларація прав людини. Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів у сфері прав людини – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативний протокол до нього 1966 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права 1966 року, Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, Конвенцію про права дитини 1989 року, Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року та інші. Конституція України увібрала фундаментальні положення Декларації, зокрема щодо верховенства прав людини, рівності й непорушності її прав, права людини на свободу та особисту недоторканність, на достатній рівень життя тощо [52, с. 141–143].

Недостатнє гарантування реалізації охорони і захисту окремих прав та свобод особи впливає із того, що соціально-економічні права і свободи, які закріплені і гарантовані чинною Конституцією України мають більше декларативний, ніж реальний характер. Норми, які стосуються прав і свобод особи, об'єктивно не відповідають фактичним соціальним можливостям, які вони опосередковують. Держава фактично не спроможна гарантувати всім

громадянам більшість проголошених у Конституції соціальних і економічних прав та свобод через економічні проблеми. Також важливими проблемами є недостатньо розроблені юридичні механізми реалізації і захисту тих чи інших прав і свобод, між ними існують певні внутрішні суперечності.

Отже, закріплені в Конституції України права та свободи людини є реальним шляхом до побудови правової держави, усвідомлення її абсолютної цінності, піднесення особистості, забезпечення правового характеру взаємовідносин громадянина і держави. Але проблемою залишається формальність даних прав та свобод, їх відсутність на практиці. Існує нагальна потреба в перегляді законодавства, уникненні колізій, зміцненні авторитету держави у суспільстві, підвищенні правової культури громадян, розвитку механізму захисту прав та свобод людини та громадянина [12].

Різноманітні права людини у сфері охорони здоров'я встановлені не лише міжнародними актами, Основним Законом України, а і базовим законодавством про охорону здоров'я, локальними актами про права та обов'язки лікарів та пацієнтів. У результаті забезпечення прав і обов'язків лікарів і пацієнтів досягається високий рівень правопорядку в державі.

Громадяни мають право на доступ до інформації про стан справ у сфері охорони здоров'я, що дозволяє їм робити обґрунтовані вибори та вимагати відповідальності від органів влади. Якісні та актуальні дані дозволяють ефективно моніторити та оцінювати виконання медичних програм, визначати їх успішність, виявляти проблеми та коригувати стратегії для досягнення кращих результатів. Прозорість даних також сприяє запобіганню корупції та недбалості в охороні здоров'я, створюючи умови для відкритого контролю та аналізу використання ресурсів. Публічне управління охороною здоров'я має адаптуватися до змін соціально-економічних умов, швидко реагувати на нові виклики, оскільки ця сфера охоплює всі аспекти життя людини.

Правовий порядок виступає очікуваним суспільством результатом виконання вимог соціальних норм, що знайшли відображення у суб'єктивних правах і обов'язках. Він є втіленням реального функціонування цих норм,

проявляючись через відповідну поведінку учасників правовідносин. [52, с. 8]. Значну роль у цьому процесі відіграють саме забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Водночас ці гарантії є як наслідком існування належного правового порядку, так і ключовим елементом його становлення [66, с.101].

Конституційно закріплені права і свободи людини, а також механізми їхнього забезпечення та захисту є ключовими принципами демократичної правової держави. Гарантії прав і свобод визначають реальні можливості їхньої реалізації, що вимагає встановлення їх сутності, каталогу прав, які гарантуються на конституційному рівні, та меж цих гарантій.

Питання прав і свобод людини є центральним у зовнішній політиці держав, оскільки історичний досвід воєн і диктатур довів, що мир і цивілізоване життя неможливі без поваги до прав людини. У XXI столітті права людини залишатимуться фундаментальною цінністю та показником рівня цивілізованості суспільства.

Права людини – один із найважливіших соціальних і політико-правових інститутів, через який особистість отримує доступ до матеріальних і духовних благ, механізмів влади та законних форм самореалізації. Рівень забезпеченості прав і свобод визначає якість життя, здоров'я, гідність та безпеку особи.

У науці немає єдиного визначення прав людини, адже це багатогранне явище. Права і свободи є системою філософських і гуманістичних цінностей, моральних принципів і соціальних регуляторів, що формують основи взаємовідносин у суспільстві.

Поширеним у науці сьогодні є такий підхід до визначення прав людини, який зображено на рис. 1.2.

Отже, як переконливо відзначає відомий український учений П. Рабінович: по-перше, основні права людини – це певні свободи людини, тобто її спроможності діяти певним чином або ж утримуватися від певних вчинків з тим, щоб забезпечувати собі належне існування, розвиток, задоволення тих потреб, які формувались.

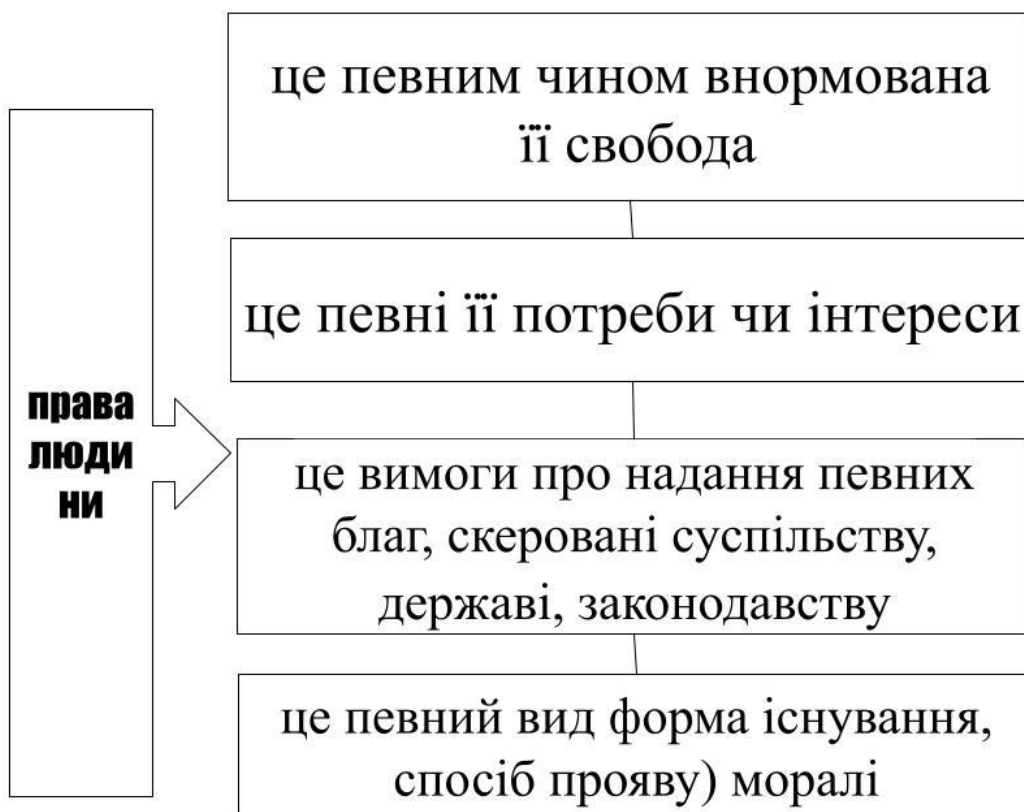

Рис. 1.2 – Розуміння прав людини [використано джерело 42, с. 5].

І якщо йдеться про основні права, то під ними слід розуміти саме такі можливості, без котрих людина не може нормально існувати; по-друге, зміст і обсяг можливостей людини залежить насамперед від можливостей усього суспільства, головним чином від рівня його економічного розвитку; по-третє, ці можливості за їх основними, «початковими» показниками, «дозами» мають бути рівними, однаковими в усіх людей. Лише тоді вони будуть правовими (від слів «правильний», «справедливий», «праведний» тощо). Тому, по-четверте, вони не повинні будь-ким відчужуватись, відбиратись, відтак не можуть бути і «дарунком» з боку держави або будь-якої іншої організації чи особи [65, с. 9]. Таким чином, права людини отримали високе суспільне визнання і мають якість історично знакової категорії.

Поява нових соціально-економічних умов життя людей на всій планеті, які пов'язані з розповсюдженням коронавірусної інфекції, вплинула на появу

певних обмежень права на вільне пересування, права на особисту недоторканість, права вільного віросповідання і права мирних зборів.

Проблематика реалізації основних прав людини в умовах запобігання поширенню COVID-19 ще не дістала належного висвітлення у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі з огляду на порівняно нещодавнє виникнення та все ще триваючий перебіг даної пандемії, а також постійний перегляд Україною та іншими державами запроваджуваних протиепідемічних заходів [43].

Конституція України (28 червня 1996 року) визначила, що права і свободи людини та їх гарантії є основою діяльності держави. Стан забезпечення прав людини є критерієм оцінки демократичного розвитку держави. Однак під час карантину рівень забезпечення цих прав дещо знизився.

Слід погодитись з висновками, які зроблені науковцями.

1. Ефективне запобігання поширенню COVID-19 в Україні об'єктивно потребує вжиття державою дієвих профілактичних і протиепідемічних заходів, зокрема й тих, які передбачають обмеження реалізації громадянських і політичних прав людини в інтересах охорони здоров'я нації.

2. Встановлення та реалізація в рамках запобігання поширенню COVID-19 обмежень основних прав людини у демократичній, соціальній, правовій державі та громадянському суспільстві мають відповідати критеріям правомірності (відповідність змісту та процедури обмежувальних заходів Конституції та законам України, міжнародним стандартам прав людини), обґрунтованості (реальними протиепідемічними цілями), пропорційності (переважання інтересів охорони здоров'я нації перед правами конкретної людини) та тимчасовості (дія обмежень протягом мінімально необхідного терміну) [25, с.16].

Дослідження національного законодавства щодо надання медичних послуг, встановлення прав та обов'язків пацієнтів та лікарів дає можливість виявити основні права пацієнтів, що має гарантувати держава за допомогою

встановленого механізму. Наведемо основні права пацієнтів (рис. 1.3).

Рис. 1.3 – Основні права пацієнтів

До прав пацієнтів доцільно також відносити: 1) право на медичні профілактичні заходи; право на доступність у галузі охорони здоров'я; 2) право на згоду на медичне втручання та право на відмову від медичного втручання; 3) право на якісну медичну допомогу тощо.

Конституцією України, Основами законодавства України про охорону здоров'я, Кодексом законів про працю України, спеціальними законами про сферу охорони здоров'я, Етичним кодексом лікаря та підзаконними актами (приміром Наказ МОЗ України «Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я»[59]) визначено низку прав медичних працівників (рис. 1.4).

ПРАВА
МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИ-
КІВ

Право на належні умови професійної діяльності

Право на створення наукових медичних товариств, професійних спілок та інших громадських організацій

Право на судовий захист

Право на заняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації

Право на підвищення кваліфікації, перепідготовку не рідше одного разу на п'ять років у відповідних закладах та установах

Право на обов'язкове страхування медичних працівників за рахунок власника закладу охорони здоров'я у разі заподіяння шкоди їх життю і здоров'ю при виконанні професійних обов'язків у випадках, передбачених законодавством

Право на надання інформації про пацієнта без його згоди чи згоди його законного представника

Право на відмову від подальшого ведення пацієнта

Право здійснювати медичне втручання без згоди пацієнта та/або його законних представників

Рис. 1.3 – Основні права медичних працівників

Заклади охорони здоров'я реорганізовано в комунальні некомерційні підприємства, що набули фінансової та управлінської автономії. За статтею 65 Господарського кодексу України, ці заклади укладають колективні договори для регулювання трудових та соціально-економічних відносин між роботодавцем і працівниками.

Згідно зі статтею 50 Кодексу законів про працю, нормальна тривалість

робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень, але для певних категорій працівників, таких як лікарі, тривалість робочого часу може бути скорочена.

Положеннями наказу Міністерства охорони здоров'я № 319 встановлено, що для лікарів, за винятком тих, хто працює в шкідливих умовах, норма робочого часу складає 38,5 годин на тиждень, а для лікарів, які займаються тільки амбулаторним прийомом, – 33 години.

Питання медико-соціальної експертизи та військово-лікарських комісій регулюються окремими нормативними актами, видатки на утримання яких покриваються з державних і місцевих бюджетів.

Забезпечення балансу між інтересами охорони здоров'я нації та дотриманням громадянських і політичних прав людини потребує встановлення додаткових дієвих гарантій їх реалізації та запровадження заходів із запобігання її поширенню.

Для запобігання порушенням прав людини в Україні необхідна інституціоналізація громадянського суспільства, що забезпечить його довготривале залучення до практики [31, с.5].

Профілактикою порушення прав людини є підвищення рівня обізнаності громадян про способи порушених прав. Держава використовує різні засоби впливу на підвищення рівня обізнаності громадян. Про комплекс таких засобів йдеться у Національній стратегії у сфері прав людини [61]. Оновлений комплекс засобів особливо актуальний зараз, коли відсутня система гарантування окремих прав і свобод.

Основним у характеристиці прав і свобод людини та громадянина визначається те, що вони мають бути під захистом держави. Тобто права і свободи гарантуються державою і не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових законів або внесенні змін чи доповнень не допускається звуження змісту та обсягу вже існуючих.

РОЗДІЛ 2

ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

2.1 Поняття та класифікація національних гарантій реалізації прав у сфері охорони здоров'я

Захист суб'єктивних прав зазвичай полягає в усуненні перешкод для їх здійснення. Традиційне визначення цього поняття можна уточнити, орієнтуючись на категорію діяльності, що дозволяє краще розкрити сутність цього правового явища. Таким чином, захист прав можна трактувати як юридичну діяльність, спрямовану на усунення перешкод для здійснення прав і припинення правопорушення, а також відновлення попереднього стану після порушення. Підхід до розуміння захисту через діяльність відповідає на потребу відходу від нормативно-логічних конструкцій та зосередження на практичних діях. У контексті судової діяльності підкреслюється її важливість для забезпечення ефективного захисту прав, зокрема через оцінку способів захисту. Вивчення юридичної діяльності сприяє кращому розумінню нормативних актів і чіткішій регламентації дій суб'єктів права.

Захист прав через діяльність дозволяє точніше визначити підстави і мету захисту, а також взаємозв'язок і єдність різних видів дій. Способи захисту прав – це законні дії, що спрямовані на захист прав і є завершальними актами у вигляді матеріально-правових або юрисдикційних дій, спрямованих на усунення перешкод чи припинення правопорушення. Вони є кінцевою метою діяльності із захисту прав. Поняття «форми», «способу» та «засобу» захисту схожі, але не тотожні. Засоби і форми захисту не слід плутати з поняттям способу захисту прав, оскільки вони є різними елементами діяльності, хоча і взаємопов'язані [8, с.143].

Засіб захисту можна розглядати як процесуальну дію, що полягає в поданні вимоги від зацікавленої особи для захисту порушеного права. Це початкова реакція на порушення прав, яка втілюється через такі дії, як претензія, позов, скарга, заява або клопотання.

Гарантії сприяють створенню умов для реалізації конституційного статусу людини, забезпечуючи перехід від теоретичних можливостей до реальності. Їх ефективність залежить від розвитку правових принципів, економіки, демократичних інститутів, політичної системи, якості законів, механізмів їх реалізації, рівня правової свідомості та культури, а також узгодженості інтересів населення та наявності ефективного органу конституційного контролю [86, с. 75].

Гарантувати – значить певним чином забезпечувати, захищати, охороняти, зробити реальним. Тому, говорячи про гарантії прав людини маємо на увазі ті умови, засоби, способи і механізми, які забезпечують реальність реалізації прав людини у сфері охорони здоров'я.

П.М.Рабінович визначає гарантії «як засоби, за допомогою яких втілюється, охороняється, а у випадках порушення відновлюється режим законності» [65].

Не заглиблюючись далі у триваючі дискусії відзначимо, що економічні, соціальні, політичні, ідеологічні й організаційні гарантії перебувають в одній системі з юридичними (правовими) гарантіями законності і тісно з ними взаємодіють. Успішному ж функціонуванню юридичних гарантій сприяє наявність і дія загальних гарантій. У свою чергу, правові гарантії впливають на останні.

Загальні гарантії законності хоча і відіграють значну роль у підтримці режиму законності, але все-таки не можуть до кінця його забезпечити, тому що їхнє основне завдання створювати необхідні економічні, політичні, соціальні й інші умови. Так, наприклад, вони не можуть відновити порушене право, забезпечити притягнення винних до відповідальності. Цю роль виконують юридичні гарантії законності.

Внаслідок цього в даній системі важливе місце займають юридичні гарантії законності (у свою чергу ми класифікуємо їх як цільові), у число яких і входять гарантії (приватні чи специфічні) законності.

Гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина поділяються на дві великі групи: внутрішньодержавні (національні) та міжнародно-правові. При цьому перші охоплюють судові та позасудові внутрішньодержавні гарантії. А вже міжнародно-правові гарантії поділяються на універсальні, які здійснюються в рамках ООН і спеціалізованих підрозділів, та регіональні, реалізація яких відбувається на регіональному міжнародному рівні. Їх значення є достатньо вагомим, свідченням цього є як численні міжнародні документи, що закріплюють стандарти галузі прав людини, так і створення інституційних механізмів щодо захисту прав людини, найбільш дієвим серед яких є, безумовно, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) [80, с. 55].

Отже, для більш повної характеристики юридичних гарантій законності, на погляд О. Нагорного, є необхідним позначити їх основні характерні ознаки, що виділяють дані гарантії серед інших, додаючи їм якісної своєрідності та визначеності:

1. Основною характерною ознакою юридичних гарантій законності є їх обов'язкове нормативне закріплення в законах і підзаконних нормативних актах. Отже найважливіші юридичні засоби, які забезпечують реальність режиму законності, фіксуються законодавцем у нормативних актах і в силу цього набувають юридичного характеру.

2. Юридичні гарантії законності створюються державою в особі його законодавчих, судових, прокурорських і виконавчих органів, а так само Президентом країни.

3. Вони знаходяться у безпосередній залежності від ступеня розвиненості суспільно-економічної системи, від досконалості її правової основи.

4. Важливим є те, що вони, будучи передбаченими законом способами і

засобами, забезпечують правомірність поведінки суб'єктів різних правовідносин.

5. Юридичні гарантії являють собою систему правових засобів, що покликана служити процесу підтримки режиму законності в нашому суспільстві. Дана система, у свою чергу, є сукупністю взаємозалежних елементів, має свій зміст і механізм реалізації.

6. Розглянуті гарантії необхідні для того, щоб за допомогою процесуальних норм права реалізувати відповідні матеріальні правові норми в практичну дійсність [46].

Виходячи з аналізу наукової літератури слід констатувати, що права людини – це невідчужувані можливості, які кожна особа отримує з народження і має лише тому, що вона є людиною. Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. В кожному демократичному суспільстві права людини є універсальними, невід'ємними і основними, та охоплюють громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні права, а також права спільнот, тобто дітей, жінок, національних меншин, народів тощо. Важливим елементом конституційно-правового статусу людини й громадянина є гарантії їхніх прав і свобод. Вони є системою норм, принципів і вимог, які забезпечують здійснення у повному обсязі прав, свобод і законних інтересів людини, а також процес їх дотримання [12].

Наприклад, однією з гарантій дотримання прав людини в діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування є діяльність Конституційного Суду України. Конституційний Суд України, розглядаючи і вирішуючи відповідні справи апріорно не може обійти питання правосуб'єктності та правового статусу, його трансформації [28, с.88]. Можна навести десятки прав, що розглянути цією інстанцією, мета яких полягає у забезпеченні прав пацієнтів.

На думку О.В. Дроздової, засобами захисту прав пацієнтів є: 1) звернення до Управління захисту прав споживачів; 2) звернення до омбудсмана; 3) звернення до недержавних організацій; 4) використання

медіації як третьої сторони; 5) звернення до третейського суду; 6) подання скарги в адміністративному порядку; 7) позов до суду загальної юрисдикції; 8) звернення до Європейського суду з прав людини [18, с. 112].

Доцільним є виокремлення основних форм захисту прав пацієнта залежно від порядку захисту цивільних прав, а саме: судовий захист, адміністративний захист, самозахист та позасудовий захист через систему альтернативного вирішення спорів (рис.2.1).

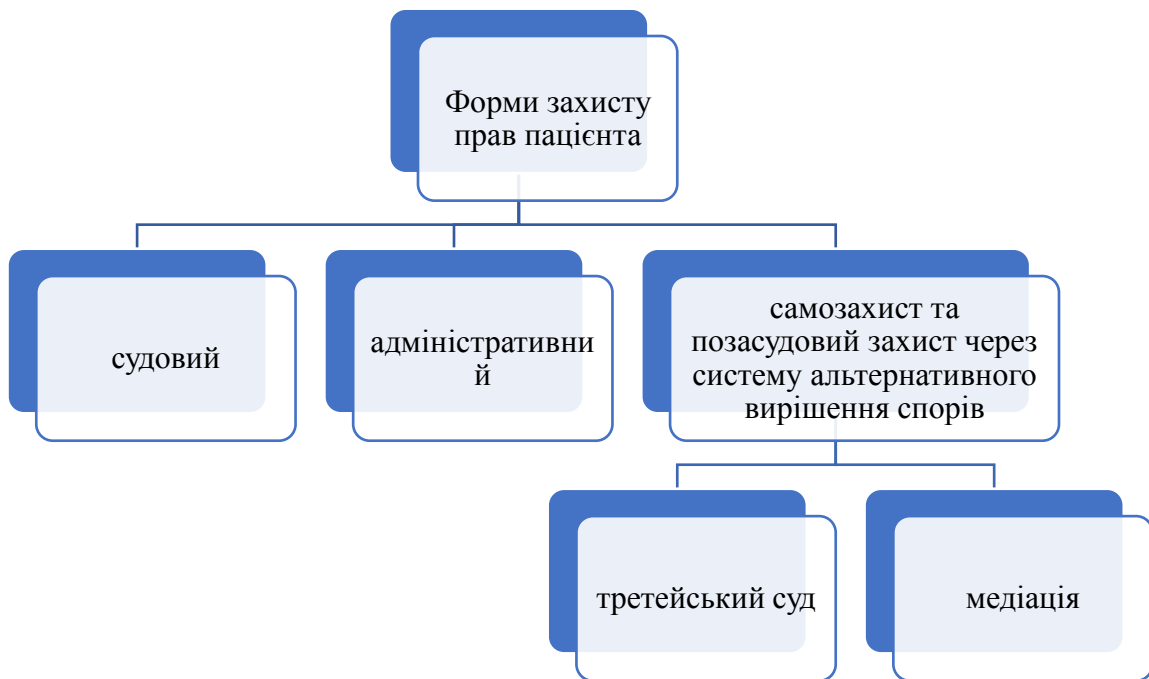

Рис.2.1 – Форми захисту прав пацієнта

У сфері охорони здоров'я пацієнт самостійно визначає, яку форму захисту застосувати для захисту своїх прав, порушених при наданні медичної допомоги. Це може бути як використання різноманітних досудових процедур, так і звернення до суду чи адміністративне оскарження.

Судовий захист закріплений у ст. 16 Цивільного кодексу України [81], що передбачає право кожної особи звертатися до суду за захистом своїх особистих майнових або немайнових прав та інтересів. Розгляд цивільних справ щодо захисту прав у сфері охорони здоров'я здійснюється за загальними правилами цивільного судочинства. Ефективність судового захисту оцінюється через

судову практику. Однак багато позовних заяв відхиляються через недостатнє обґрунтування чи неправильне оформлення. “Медичні справи” належать до складних категорій, і успіх таких справ часто залежить від досвіду адвокатів та розуміння судами специфіки цієї категорії справ. Причиною спорів між пацієнтом і лікарем, часто, є «лікарська помилка», що виникає через недбалість чи некомпетентність медичного персоналу.

Р. І. Лемеха визначає ознаки лікарської помилки, включаючи відповідність дій лікаря законодавству та професійним нормам, добросовісному, об’єктивні причини помилки, важкі умови праці, перевтому лікаря та неможливість передбачити наслідки [37, с.106]. Негативні наслідки для пацієнта можуть включати смерть, серйозну шкоду здоров’ю або підвищений ризик смерті.

Позасудовий захист включає третейські суди та інші альтернативні методи вирішення спорів. Третейські суди є незалежними органами, які здійснюють правосуддя на основі законів України, зазвичай щодо майнових та немайнових прав. Цей вид захисту вважається альтернативою державному судочинству, заснованим на принципі автономії волі сторін. Для вирішення медичних спорів зокрема щодо компенсації шкоди, завданої лікарем, ефективною може бути медіація, через високу емоційну напругу між пацієнтом і лікарем.

К.С. Токарева пропонує етапи медіації у спорах між лікарем і пацієнтом, зокрема: ініціація медіації, вибір медіатора, укладення договору, проведення медіації, укладення угоди або відмова від медіації, виконання угоди у разі успіху [77, с. 43]. Іноземна практика, зокрема в Італії, підтверджує доцільність медіації для вирішення спорів через медичну халатність чи лікарські помилки, вимагаючи спочатку звернення до медіатора до подання позову [91, с. 79].

Неюрисдикційна форма захисту визначена в ст. 19 Цивільного кодексу України і включає дії осіб, які не звертаються до органів влади для захисту своїх прав. Це можуть бути самозахист або звернення до адміністративних органів, наприклад, керівництва медичного закладу чи інспекцій, що

займаються захистом прав споживачів.

2.2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як гарант реалізації прав пацієнтів

Механізм забезпечення прав людини розвивається в демократичних країнах протягом останніх шестидесяти років досить активно. Найефективнішим інструментом на загальнодержавному рівні вважають парламентський контроль, що здійснюють омбудсмени. Моделі такого контролю в різних країнах різняться.

Прийняття Конституції України стало ключовим моментом розвитку парламентського контролю за реалізацією прав і обов'язків громадян. Згідно зі статтею 101 Конституції України, парламентський контроль за дотриманням прав і свобод людини здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Основний Закон встановив право звертатися до Уповноваженого для захисту своїх прав (стаття 55 Конституції України). Для забезпечення цього виду парламентського контролю Уповноважений з прав людини може : 1) бути прийнятий Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їхніми посадовими та службовими особами; 2) бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, колегії прокуратури України та інших колегіальних органів; 3) звертатися до Конституційного Суду України з

поданням тощо. Детально права Уповноваженого з прав людини (рис. 2.2).

Наділення українського омбудсмана правом звертатися до Конституційного Суду України значно посилило його правозахисний потенціал. Тепер омбудсман може перевіряти, чи відповідають правові акти Конституції України та чи не обмежують вони основні права і свободи людини. Це сприяє забезпеченню верховенства Конституції та усуненню спроб її ігнорувати чи неправильно тлумачити. Таке право мають омбудсмани в деяких країнах, зокрема Австрії, Іспанії, Польщі, Словенії.

Національний досвід звернення Уповноваженого з прав людини до Конституційного Суду України (відображено в Рішенні [68]) демонструє дієвість таких дій Уповноваженого. Удосконалюючи правові засади гарантування прав людини в сфері охорони здоров'я робиться величезний крок у напрямку формування правової держави.

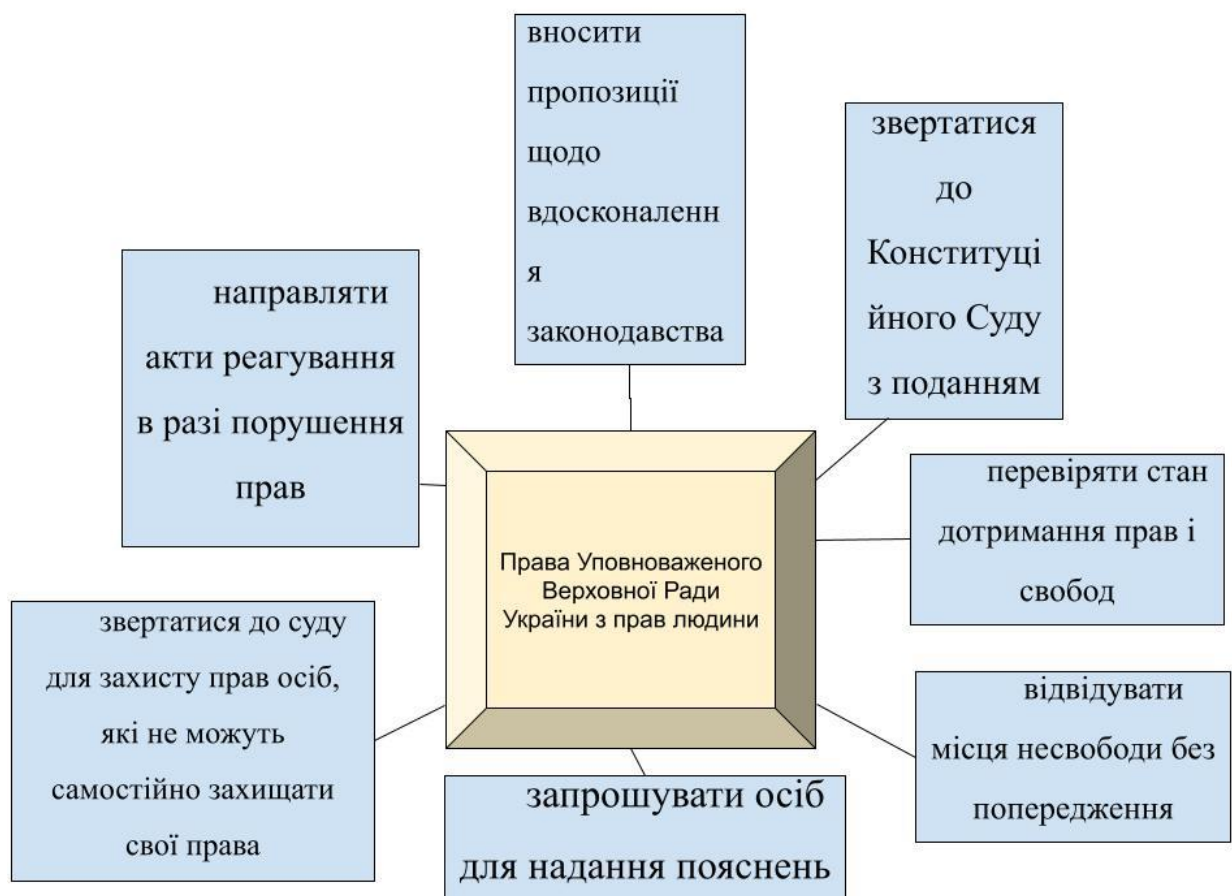

Рис. 2.2 – Основні права Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Подання омбудсмана до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств та організацій має на меті усунення порушень прав людини протягом місяця. Цей інструмент забезпечує ефективний вплив на вирішення проблем прав і свобод громадян.

Як показує світова практика, омбудсман не має юридично-владних повноважень, і його рішення не є імперативними. В більшості країн сила його рішень залежить від переконливості доказів і авторитету особи омбудсмана. У країнах, де на цю посаду обирають осіб з високим довір'ям, рекомендації омбудсмана виконуються рідше. Наприклад, в Новій Зеландії лише кілька разів не виконувалися його рекомендації, що свідчить про високий рівень довіри та правової культури.

Для забезпечення виконання своїх рішень омбудсман може використовувати розголос через ЗМІ, що створює додатковий тиск на державні органи. Співпраця з медіа активно застосовується омбудсманом Великобританії, який використовує різні канали для впливу на урядові відомства.

Хоча методи омбудсмана не є імперативними, їх застосування часто сприяє пошуку компромісних рішень. Однак деякі омбудсмани виступають за надання їм більшої влади, зокрема імперативних повноважень, як це робиться в ряді країн, наприклад, в Канаді [39].

Органи влади, місцевого самоврядування та інші організації зобов'язані співпрацювати з Уповноваженим.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», омбудсмен продовжує свою діяльність навіть в умовах воєнного стану, що підвищує його роль у захисті прав людини в ці складні часи. Омбудсмен надає допомогу особам, які постраждали від війни, зокрема внутрішньо переміщеним особам, біженцям, особам з інвалідністю, дітям та жінкам.

Через агресію РФ в Україні загинуло 503 дитини, понад 1115 отримали поранення. Військовополонені та цивільні заручники зазнають катувань та

вбивств, жінки та діти – зґвалтувань. Омбудсмен активно співпрацює з міжнародними організаціями, займається моніторингом прав людини та залучає міжнародну спільноту до протидії тероризму з боку держави-агресора.

Омбудсмен провів низку важливих зустрічей та ініціював створення Консультаційного центру з прав людини для надання правової допомоги. Однак його діяльність обмежена недоліками, зокрема відсутністю достатньої автономії, обмеженим доступом до окупованих територій і недостатньою взаємодією з громадськістю.

Тому необхідно реформувати повноваження омбудсмена, зокрема наділити його більш широкими правами для співпраці з міжнародними організаціями, створення тимчасових робочих груп та комісій для ефективного реагування на порушення прав людини в умовах війни.

Для забезпечення діяльності Уповноваженого створюється секретаріат. Основним завданням Секретаріату є організаційне, юридичне та інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Уповноваженого.

Відповідно до міжнародної практики, медичні відходи закладів охорони здоров'я належать до небезпечних, що регулюється Базельською конвенцією. Зазначу, що до небезпечних відходів належать гострі предмети, інфекційні та анатомічні відходи, протерміновані фармацевтичні препарати та інші матеріали, що становлять загрозу для здоров'я людей та довкілля. Попри законодавчі вимоги в Україні, у місцях несвободи спостерігається недостатній контроль за зберіганням, сортуванням, транспортуванням та утилізацією медичних відходів. Під час виконання функцій національного превентивного механізму (НПМ) в медичних частинах закладів Державної кримінально-виконавчої служби України та психіатричних закладах були виявлені порушення природоохоронного законодавства! Медичні відходи категорії "В" часто зберігаються у приміщеннях, що не відповідають вимогам: вони не відокремлені, не мають вентиляції, до них можуть мати доступ сторонні особи! Для розв'язання цієї проблеми Омбудсман України Дмитро Лубінець звернувся до Кабінету Міністрів України з вимогою здійснити заходи

державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства у відповідних установах. Компетентні служби та інспекції вже здійснюють позапланові перевірки [83, с.12].

У 2023 році була затверджена Стратегія діяльності Уповноваженого до 2027 року, яка визначає візію, місію та цінності. Візія – незалежний, ефективний офіс Омбудсмана, що здійснює контроль за правами на території України та серед українців за кордоном. Місія – захист прав людини, запобігання порушенням. Цінності – рівність, гідність та недискримінація [83].

Працівники Департаменту з питань впровадження національного превентивного механізму спільно з представником громадської організації відвідали комунальне некомерційне підприємство «Обласний медичний спеціалізований центр» Житомирської обласної ради. Під час візиту з'ясовано, що пацієнти закладу можуть користуватися мобільними телефонами згідно з встановленим графіком, вільно розпоряджатися своїми речами, здійснювати прогулянки кілька разів на день, відвідувати санітарно-гігієнічні приміщення у будь-який час та мають постійний доступ до питної води. У відділеннях розміщено інформацію про права та обов'язки пацієнтів.

Виявлені порушення прав пацієнтів на підприємстві «Обласний медичний спеціалізований центр» Житомирської обласної ради дає можливість виявити основні напрямки порушень пацієнтів за сучасних умов. Основні порушення зображено на рис. 2.3.

Порушення прав громадян у медичній сфері можна віднести до наступних проблем:

1. Недостатнє фінансування призводить до обмеження прав громадян на медичне обслуговування та погіршення якості медичних послуг. З квітня 2019 року було змінено підхід до фінансування медичної галузі на принцип «гроші слідують за пацієнтом», що означає, що фінансування не здійснюється для громадян, які не уклали декларацію з лікарем. Також в обмеженому обсязі фінансується реформа вторинної медичної допомоги.

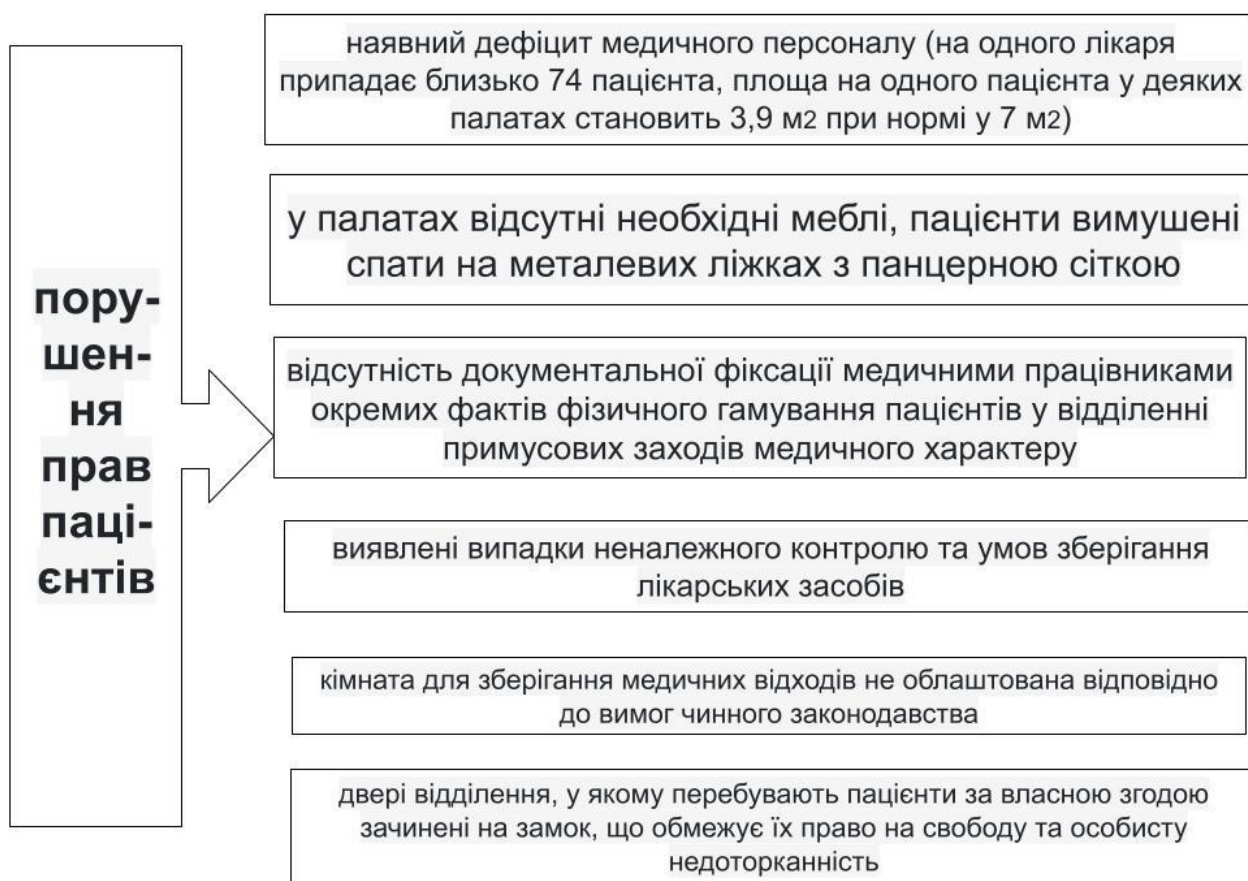

Рис. 2.3 – Порушення прав людини, що виявлені Уповноваженим з прав людини 21/08/2024 [77]

2. Порушення трудових прав медичних працівників, зокрема заборгованість по заробітній платі. Окрім того, не врегульоване навантаження на сімейних лікарів, які тимчасово або постійно заміщують відсутніх колег, а також у випадку надання медичних послуг громадянам, які не можуть укласти декларацію через перевищення лікарем допустимого ліміту підписаних декларацій.

3. Медичні заклади недостатньо забезпечені кваліфікованими спеціалістами, що ускладнює можливість подання декларацій для вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу.

4. Порушення прав осіб, які страждають на рідкісні (орфанні) хвороби, на безкоштовне медичне обслуговування. Невиконання державних зобов'язань щодо забезпечення таких осіб необхідними лікарськими засобами

частково спричинено відсутністю державного реєстру хворих на рідкісні захворювання, який має бути створений згідно з вимогами ст. 53-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

5. Порушення прав громадян на лікування за кордоном, що включає як процес отримання дозволів на лікування, так і моніторинг якості наданих медичних послуг.

6. Порушення прав осіб, що перебувають у місцях позбавлення волі, на медичну допомогу, зокрема в пенітенціарних закладах, психіатричних лікарнях і стаціонарних інтернатах. Ці порушення найчастіше пов'язані з ненаданням медичних послуг, порушенням графіків медичних оглядів, приховуванням фактів тілесних ушкоджень, нестачею ліків або використанням прострочених медикаментів тощо. Наприклад, виявлено випадок у Буданівській обласній психіатричній лікарні, де була знайдена хвороба Б. з онкологічним захворюванням молочної залози, яка перебувала в установі більше чотирьох років, але не отримувала необхідного лікування через відмову її опікуна [45, с.18].

У зв'язку з посиленням засобів впливу доцільно надати Уповноваженому з прав людини право законодавчої ініціативи, право звертатися до суду для скасування актів, що порушують права громадян, а також посилити відповідальність за ігнорування або неналежне реагування на звернення омбудсмена.

2.3. Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини як гарант реалізації прав і свобод

Рішення Європейського суду з прав людини також мають важливе значення для національної судової практики в справах захисту медичних прав. У справі «Луньов проти України» суд визнав порушення прав через ненадання

медичної допомоги під час тримання під вартою і відсутність ефективного розслідування [72]. У справі «Ніна Куценко проти України» суд також встановив порушення через несвоєчасну медичну допомогу, що призвело до серйозних наслідків для здоров'я постраждалого [71].

Пацієнт, чиї права порушені чи оспорюються, має право використовувати різні способи самозахисту, зокрема застосування заходів оперативного впливу до порушника або відмову від виконання певних дій на користь неналежного контрагента (наприклад, відмова від оплати за медичну послугу неналежної якості). Оскільки ці заходи мають правоохоронний характер, вони можуть бути застосовані як у разі порушення зобов'язань, так і при реальній загрозі їх порушення – до того, як порушення відбудеться. Таким чином, односторонні дії уповноваженої особи, які не мають зв'язку з порушенням чи загрозою порушення цивільних прав і інтересів, не можна вважати заходами оперативного впливу. Важливо, що ці заходи можуть стосуватися як медичних послуг, так і прав пацієнта. Отже, оперативний вплив є юридичними заходами правоохоронного характеру, спрямованими на забезпечення належного виконання медичних послуг шляхом надання уповноваженій стороні права безпосереднього впливу на контрагента.

Для гарантування можливості користуватися всіма правами та свободами людини і громадянина держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити відповідний механізм їх гарантування [65, с. 3].

Гарантії прав і свобод людини можуть здійснюватися як в національному аспекті – шляхом їх визнання і закріплення в Конституції держави, законах, підзаконних актах, інших нормативно-правових актах, так і в міжнародному аспекті – шляхом підготовки і прийняття міжнародних документів, що містять в собі стандарти з прав людини, наприклад, Статуту ООН, приєднанням до міжнародних договорів з прав людини, їх ратифікацією.

Чинною Конституцією України значно розширено каталог прав і свобод людини та громадянина, включивши до неї усі основні права та свободи,

закладені в Загальній декларації прав людини 1948 року. Крім того, було визнано принцип пріоритету прав і свобод людини над державою. Проте за всієї важливості закріплення прав і свобод людини відповідно до міжнародних стандартів, цього все ж не достатньо для того, щоб ці права і свободи ефективно реалізувались громадянами.

Без наявності відповідного механізму і гарантій реалізації більшість прав і свобод можуть залишитися для людей лише деклараціями і красивими словами. Тому практична реалізація конституційних прав і свобод повинна забезпечуватися двома категоріями гарантій. Це, по-перше, загальні гарантії, які охоплюють усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на практичне здійснення прав і свобод громадян, на усунення можливих причин і перешкод щодо їх неповного або неналежного здійснення, на захист прав від можливих порушень. Загальні гарантії прав і свобод можна класифікувати на економічні, політичні, соціальні, організаційні та інші. По-друге, це спеціальні гарантії правові засоби і способи, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права і свободи громадян, усуваються порушення прав і свобод, поновлюються порушені права. Спеціальні гарантії встановлюються державою в Конституції, нормах поточного законодавства. Їхньою метою є реальне забезпечення правовими засобами максимального здійснення, охорони й захисту конституційних прав і свобод громадян.

Зокрема, Основний Закон передбачає низку конкретних гарантій, які є переважно традиційними для Конституції і законів України. Наприклад, такі:

- право на оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55 Конституції України);
- право на правову допомогу, яке означає, зокрема, що кожний вільний у виборі захисника своїх прав і що у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно (ст. 59 Конституції України);
- принцип неов'язковості виконання явно злочинного

розпорядження чи наказу (ст. 60 Конституції України);

– гарантія неприпустимості обмеження конституційних прав і свобод означає, що ці права і свободи не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених ст. 64 Конституції України та інші [34].

Для реалізації прав і свобод людини необхідно, щоб особа, по-перше, сама бажала цього, і по-друге, мала певний рівень правового виховання і правової культури. Тому важливою є роль держави у формуванні належної правової свідомості у кожного громадянина держави.

Щодо проблем реалізації основних прав і свобод людини і громадянина, то необхідно зауважити, що в Україні утворився певний розрив між теорією й практикою прав людини: формально визнані, законодавчо закріплені, вони реально не завжди втілюються в життя, оскільки ними часто не можна скористатися. Це свідчить про те, що механізм забезпечення прав і свобод недостатньо налагоджений.

Позитивом у сфері гарантування прав і свобод людини і громадянина за останні декілька років є те, що Конституція України, згідно з внесеними змінами, з 2016 року закріпила низку важливих прав людини та передбачила додаткові гарантії їх реалізації, які отримують свій подальший розвиток у поточному законодавстві. Найбільш вагомим досягненням є запровадження конституційної скарги як одного з найважливіших та передових форм гарантування прав і свобод людини і громадянина.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини розпочав своє функціонування в Україні у 2006 році. Повноваження щодо представництва України в ЄСПЛ під час розгляду прав про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень ЄСПЛ відповідно до Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 (далі – Положення про Уповноваженого), зміненого у 2019 році

[54], покладено на Уповноваженого, який є посадовою особою Міністерства юстиції.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини (далі – Уповноважена особа) у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, Регламентом ЄСПЛ та Положенням.

Уповноваженою особою призначається особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш як три роки, володіє однією з офіційних мов Ради Європи.

Рис. 2.4 – Основні завдання Уповноваженої особи

Уповноважена особа відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) вивчає факти та обставини справи про порушення Конвенції відповідно до запитів ЄСПЛ;
- 2) відповідає в установленому порядку на запити ЄСПЛ, надає докази, надсилає повідомлення та додаткові письмові зауваження, а також іншу інформацію у справах про порушення Конвенції;
- 3) надсилає до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій запити стосовно надання матеріалів та інформації у справах про порушення Конвенції;
- 4) координує роботу з підготовки пропозицій з організаційно-правових, процедурних та інших питань, пов'язаних із здійсненням представництва України в ЄСПЛ та виконанням його рішень;
- 5) визначає заходи, необхідні для створення умов для проведення ЄСПЛ розслідування у справах про порушення Конвенції;
- 6) подає Мін'юсту пропозиції щодо методики проведення експертизи проектів законів та підзаконних актів, а також актів законодавства на відповідність Конвенції та практиці ЄСПЛ тощо (детально визначено на рис.2.4).

Постановою визначені права Уповноваженої особи, відповідно до яких може:

- 1) звертатися із запитами до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та отримувати від них необхідні матеріали та інформацію;
- 2) ініціювати утворення експертних та робочих груп, залучення спеціалістів, науковців та юридичних радників, примирювачів, фахівців, експертів, у тому числі іноземних, до вирішення питань, що належать до його компетенції;
- 3) звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій із запитами щодо надання матеріалів та інформації, необхідних для забезпечення представництва України в ЄСПЛ,

координації виконання його рішень та інформування Комітету міністрів Ради Європи, а також щодо створення необхідних умов для проведення ЄСПЛ розслідування у справі про порушення Конвенції та вжиття заходів відповідно до його Регламенту .

Діяльність Уповноваженого забезпечує Секретаріат Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, який утворюється у складі центрального апарату Мін'юсту з правами департаменту. У разі відсутності Уповноваженої особи її обов'язки виконує керівник Секретаріату.

Діяльності Уповноваженої особи, пов'язаній з роботою у ЄСПЛ, а також з інформуванням Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень ЄСПЛ, сприяє МЗС через Постійне представництво України при Раді Європи. Уповноважена особа має бланк з найменуванням своєї посади.

Дослідження питань взаємодії Уповноваженого з органами публічної влади потребує з'ясування поняття «взаємодії», оскільки цей термін є близьким до терміна «координація».

Цілком правильно А. Русенький вказав, що в сфері координації та взаємодії діяльності правоохоронних органів вони проявляються наступним чином: по-перше, основним регулятором відносин, що виникають за фактом реалізації взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні є виключно право; по-друге, відповідні державні органи та їх службовці, які безпосередньо приймають участь у процесах координації та взаємодії, повинні в своїй роботі керуватись тільки положеннями чинної Конституції, законів та підзаконних нормативно-правових актів; по-третє, в будь-якому випадку координація і взаємодії діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні не повинні порушувати основні права та свободи людини і громадянина, а також має бути направлена на постійне забезпечення та захист останніх від порушень. Наступні дві групи складають принципи, які є основою взаємодії і координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. На відміну від загальноправових основ, принципи взаємодії і принципи координації у положеннях нормативно-

правової бази не визначено, у зв'язку із чим виникає необхідність доктринального визначення останніх [73].

Виходячи із цього, ключовими принципами координації діяльності органів влади є:

- рівність суб'єктів координації в процесі розробки та прийняття спільних рішень;
- централізація діяльності суб'єктів координації, що проявляється у її контролі та регулюванні спеціально створеним координаційним органом;
- самостійність органів щодо питань реалізації спільно визначених рішень тощо.

Виходячи з наведеного механізми взаємодії та координації мають різне змістовне наповнення. У контексті функціонування Уповноваженого слід висвітлити його взаємодію з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, який реалізує парламентський контроль. Однак слід зазначити, що парламентський контроль включає не тільки діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [11].

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Метою парламентського контролю є:

- 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;
- 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»;

3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;

5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;

6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;

7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу.

Функціонування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини відбувається в одній площині з Уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини, тому існують на практиці механізми їхньої взаємодії.

Тісна взаємодія відбувається між Департаментом державної виконавчої служби (далі - Департамент) та Секретаріатом Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини щодо збору необхідних документів та інформації під час розгляду Європейським судом з прав людини справ щодо виконання рішень судів, вжиття заходів щодо їх термінового виконання та вжиття заходів з виконання рішень Європейського суду.

Взаємодія Департаменту та Секретаріату під час розгляду Європейським судом справ щодо виконання рішень судів.

Секретаріат протягом 10 днів з дня отримання від Європейського суду матеріалів справи, у якій має бути подана позиція України, надсилає до Департаменту відповідний запит з метою отримання необхідної інформації та матеріалів у цій справі, встановивши строк для його виконання.

Розгляд Департаментом запиту Секретаріату здійснюється шляхом:

– вивчення обставин, що стали причиною надходження до Європейського суду відповідної заяви;

- проведення перевірки виконавчого провадження;
- вжиття термінових заходів щодо виконання рішення суду, про невиконання якого йдеться у справі Європейського суду, якщо на момент надходження запиту Секретаріату воно не виконане;
- інформування Секретаріату відповідно до запиту.

З цією метою в межах строків, встановлених запитом Секретаріату, Департамент:

- дає доручення відповідному органу державної виконавчої служби здійснити збір усіх матеріалів, які висвітлюють перебіг виконання рішення суду, та усієї наявної інформації щодо боржника;
- самостійно здійснює або організовує перевірку повноти, адекватності та законності виконавчого провадження;
- аналізує причини невиконання або тривалого виконання рішення суду, розробляє пропозиції щодо усунення причин невиконання рішення суду, вживає заходів реагування на виявлені порушення під час виконання рішення суду, в тому числі заходи для притягнення до передбаченої законодавством України відповідальності працівників та посадових осіб органів державної виконавчої служби, що допустили порушення законодавства при здійсненні виконавчого провадження, а також інших осіб, що не виконують законних вимог державного виконавця щодо виконання рішення суду тощо.

Якщо рішення суду не виконано, Департамент вживає всіх заходів для його якнайскорішого виконання. Вказане питання знаходиться на постійному контролі Департаменту до повного виконання рішення національного суду. Щоквартально до 5 числа наступного за звітним періодом місяця Департамент подає Секретаріату інформацію про стан виконання такого рішення суду.

У разі необхідності Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини може ініціювати проведення перевірки дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби, якщо такі дії чи бездіяльність впливають на виконання рішення Європейського суду з прав людини. Про результати перевірки Департамент повідомляє Урядового уповноваженого у

справах Європейського суду з прав людини протягом трьох днів після її проведення [60].

На сьогодні не тільки при використанні міжнародних механізмів із захисту прав людини, а й при національному захисті досить важливим правовим інструментом стає Конвенція та практика ЄСПЛ. При цьому дуже часто як учасники (сторони) судових спорів, так і самі судді намагаються обґрунтувати свою позицію із врахуванням вказаних європейських стандартів. Особливість місця Конвенції та практики ЄСПЛ в правовій системі України, окрім іншого, знайшла своє втілення в спеціальному Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV [57], яким офіційно Конвенцію та практику ЄСПЛ визнано джерелом права (ст. 17). Важливим є те, що підходи, які використовує ЄСПЛ є не досить звичними для національного правозастосувача, свідомість якого протягом тривалого часу була пронизана «духом позитивізму» і для якого залишаються незвичними природно-правові традиції, що часто стає причиною труднощів розуміння суті прав, гарантованих Конвенцією, яка своєю чергою є універсальним регіональним документом, що сприяє забезпеченню і розвитку прав людини та основоположних свобод.

Аналіз національної судової практики, безсумнівно, свідчить про важливість наведених міжнародних стандартів та їх імплементацію в національне законодавство, але також демонструє нам ряд і негативних прикладів, що свідчать про неправильне розуміння змісту прав людини, закріплених в Конвенції, підходів ЄСПЛ і його правової природи. У зв'язку із цим можна провести невелике узагальнення, яке б допомогло виділити деякі проблемні питання щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ саме на національному рівні, що сприяло б усуненню відповідних недоліків правозастосування. Насамперед хотілося б звернути увагу на правову природу ЄСПЛ і те, чим він не є. Зокрема, значна кількість скарг, що надходять до ЄСПЛ, складають групу «заяв», які називають заявами «четвертої інстанції».

Цей термін не відображений в Конвенції, але заснований на прецедентній практиці [70] і зводиться до того, що ЄСПЛ не є судом апеляційної, касаційної чи наглядової інстанції по відношенню до судів держав-учасниць Конвенції. ЄСПЛ не може переглянути справу так, як це зробив би національний Верховний Суд. Скарги четвертої інстанції є результатом неправильного розуміння заявниками ролі ЄСПЛ і природи судового механізму, встановленого Конвенцією. Таким чином, компетенція ЄСПЛ обмежується перевіркою дотримання державами-учасниками зобов'язань у сфері прав людини, які вони на себе взяли, приєднавшись до Конвенції і її протоколів. Крім того, з огляду на відсутність повноважень діяти безпосередньо в рамках правових систем держав-учасників ЄСПЛ повинен дотримуватись автономності цих правових систем. Це означає, що в завдання ЄСПЛ не входить розгляд фактичних або юридичних помилок, імовірно скоєних внутрішнім судом, за винятком тих випадків, коли і в тій мірі, в якій такі помилки могли ущемити права і свободи, які захищає Конвенція. ЄСПЛ не може самостійно оцінювати фактичні або юридичні обставини, які змусили національний суд винести таке рішення, а не інше. В іншому випадку ЄСПЛ перетворився б в третю або четверту інстанцію, вийшовши при цьому за межі своїх повноважень [69].

Наведені факти свідчать про необхідність удосконалення державної політики, яку формує і реалізує Міністерство охорони здоров'я України. Його структура (наведено в додатку А) також має зазнати змін з підвищенням ролі гарантій реалізації прав пацієнтів і лікарів.

Враховуючи те що принцип первинності та верховенства права є основою відносин у сфері публічного управління, то це відображає характер і зміст управлінських відносин. Іншими словами – право щодо держави завжди є первинним і має верховенство. Цей принцип впливає на формування системи управління охороною здоров'я і зобов'язує усі органи публічної влади дотримуватися режиму законності, гарантувати реалізацію конституційних прав і обов'язків громадян.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ ГАРАНТУВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

3.1 Міжнародні гарантії реалізації прав у сфері охорони здоров'я

Проблема імплементації норм міжнародного права із захисту прав людини в українську правову систему є ключовим питанням не тільки нашої статті, а й загалом суспільнополітичного простору українців, тому для гармонійного впровадження міжнародних стандартів потрібно знайти найбільш дієвий засіб їх втілення. За своїм характером загальновизнані норми міжнародного права є такими, що не спроможні діяти самі по собі, адже вони по-іншому сприймаються правовою системою країни, таким чином регламентовані норми виступають нормами-принципами, а не нормами-регуляторами у національному праві України. Річ у тому, що реальне здійснення норм міжнародних договорів у сфері захисту основних прав і свобод людини повинно відбуватися через створення державно-правових механізмів їх реалізації [2, с. 98-105]. Ратифікація Конвенції про захист прав людини та визнання її частиною внутрішньодержавного права ще не є достатніми засобами для ефективного втілення їх у життя. У нашій роботі ми пропонуємо два способи вирішення посталої проблеми. Перший – це перейняти досвід багатьох європейських держав та надати положенням Конвенції статусу норм Конституції. Найпрогресивнішою в цьому питанні виявилася Австрія, вона вже застосувала таку практику, що дозволило їй прямо інкорпорувати міжнародні стандарти із захисту прав людини у своє законодавство.

Швеція провадить схожу діяльність та послідовно наближує статус Конвенції до конституційного. Нині Швеція надала їй статусу звичайного

закону, але, згідно з внесеними положеннями до Конституції, ніякий нормативний акт не повинен прийматися всупереч нормам Конвенції, інакше він буде вважатися таким, що суперечить і Конституції [26]. Голландія визнала пріоритет норм міжнародних договорів над національним законодавством, що дозволяє судам тлумачити закони у світлі міжнародних договорів, а у разі виявлення колізійних норм вони надають пріоритет міжнародно-правовим нормам. Другий спосіб – це перенести міжнародні стандарти щодо захисту основоположних прав і свобод у національно-правовий формат, що дозволить надати їм характер регуляторних норм стосовно виниклих правовідносин у сфері захисту прав людини і громадянина на національному рівні.

Отже, як висновок, наша національна правова система припускає можливість дії ратифікованих міжнародних актів поряд із національним законодавством, але пріоритет у розумінні ефективності надається саме останньому, оскільки воно забезпечує засоби реалізації, охорони та захисту прав людини [33, с.201].

У 2019 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) на своїй сімдесять другій сесії прийняла резолюцію WHA72.6 «Глобальні дії щодо безпеки пацієнтів» [89], підкреслюючи нагальну потребу глобальної уваги до безпеки пацієнтів. Цей заклик до дії викликаний галузями, пов'язаними з високим рівнем ризику, такими, як авіація та атомна промисловість, які мають набагато вищі показники безпеки, ніж сектор охорони здоров'я. Наприклад, імовірність смерті людини в автомобільній аварії становить один до 3 мільйонів, тоді як імовірність смерті пацієнта в результаті несприятливої події в медичній практиці становить один до 300 [93].

Щорічно країни з низьким і середнім рівнем доходу повідомляють про приблизно 134 мільйони випадків медичних помилок або недбалості постачальників медичних послуг, що призвело до приблизно 2,6 мільйонів смертей. У країнах із високим рівнем доходу підраховано, що кожен десятий пацієнт зазнає шкоди під час лікування в лікарні. Шкода може бути спричинена низкою несприятливих подій, і майже 50% із них можна запобігти.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), несприятливі результати внаслідок медичної допомоги, імовірно, є однією з 10 головних причин смерті та інвалідності в усьому світі. У закладах первинної та амбулаторної медичної допомоги до 4 із 10 пацієнтів у всьому світі зазнають шкоди, причому 80% цих випадків можна запобігти. Найбільш згубні помилки пов'язані з діагностикою, призначенням і застосуванням ліків [94].

У всесвітній день безпеки пацієнтів, який відзначається щорічно 17 вересня, підкреслює важливість пацієнтів як глобальний пріоритет охорони здоров'я. У 2020 році ВООЗ закликала уряди та лідерів охорони здоров'я вжити заходів для усунення факторів, які систематично загрожують здоров'ю та безпеці медичних працівників і пацієнтів [94]. Вони представили Хартію безпеки пацієнтів [95].

Головна роль державного управління полягає у врівноваженні різних цінностей. Публічна адміністрація часто стикається з конфліктами, які можуть призвести до порушення прав людини, виправдовуючи це іншими важливими інтересами. Вона повинна усвідомлювати конфлікти між особистими та громадськими інтересами та визначати, яке право має більший пріоритет. Влада може порушити права людини заради захисту інших цінностей, тому важливо встановити правила, що мінімізують наслідки порушень і забезпечують доступ до процедури захисту прав та компенсацій. Міжнародні угоди з прав людини мають розвиток у національному законодавстві, що дозволяє адміністрації приймати рішення без потреби шукати інші шляхи імплементації. Проблема виникає, коли міжнародні акти, що захищають права людини, не мають чіткого регулювання для їх застосування в національному праві, що може призвести до неправильного тлумачення або спотворення змісту таких договорів. Тому важливо забезпечити ефективну реалізацію прав людини через внутрішні акти, що сприятиме розвитку системи захисту прав на міжнародному рівні. [88, с.27-28].

Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі – Закон) виконанням рішень Європейського суду у справах щодо України є:

- виплата відшкодування, присудженого ЄСПЛ;
- вжиття додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні ЄСПЛ;
- вжиття заходів загального характеру:

а) з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, порушення яких встановлено в рішенні ЄСПЛ;

б) для усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого ЄСПЛ порушення;

в) з метою усунення підстави для надходження до ЄСПЛ аналогічних заяв проти України у майбутньому.

З огляду на природу порушень, встановлених ЄСПЛ, виконання відповідних рішень є об'єктивно довготривалим процесом і державні органи оперативно реагують на виявлені порушення. Випадків необґрунтованого невжиття необхідних заходів для виконання рішень ЄСПЛ не було [57].

Відповідно до ст. 5 Закону протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного Орган представництва надсилає стислий виклад рішення стягувачеві, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, всім державним органам, посадовим особам та іншим суб'єктам, безпосередньо причетним до справи, за якою постановлено Рішення.

Разом з тим, відповідно до ст. 7 Закону, протягом десяти днів від отримання повідомлення ЄСПЛ про набуття Рішенням статусу остаточного, Секретаріат надсилає стягувачеві повідомлення з роз'ясненнями його прав щодо виконання рішення, оригінальний текст та переклад рішення до Державної виконавчої служби.

Державна виконавча служба впродовж десяти днів з дня надходження документів відкриває виконавче провадження. Протягом одного місяця від дня відкриття виконавчого провадження за Рішенням Секретаріат надсилає до Державної казначейської служби постанову про відкриття виконавчого провадження, разом із оригінальним текстом і перекладом Рішення. Стадія безпосереднього виконання рішення ЄСПЛ настає після оприлюднення офіційного перекладу тексту (опублікування в газетах «Урядовий кур'єр» і «Голос України»). Видання публікує стислий виклад Рішення протягом семи днів від дня його одержання.

Виплата відшкодування має бути здійснена у тримісячний строк із моменту набуття Рішенням статусу остаточного, або у строк, визначений у рішенні. У випадку порушення строку на суму відшкодування нараховується пеня.

Відповідно до пункту 2 статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод остаточні рішення ЄСПЛ передаються до Комітету міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ), який здійснює нагляд за його виконанням, і у своїй діяльності керується Правилами щодо контролю за виконанням рішень ЄСПЛ та умов дружнього врегулювання (від 10 травня 2006 року).

Рішення ЄСПЛ вважається виконаним після ухвалення на засіданні КМ РЄ відповідної резолюції (рішення). Таке рішення виноситься після надання державою інформації про вжиття всіх належних заходів індивідуального та загального характеру на виконання відповідного рішення ЄСПЛ.

У випадку порушення строку виконання рішення ЄСПЛ Державна виконавча служба повідомляє про причини такої затримки Секретаріат [64].

Правовою підставою можливого винесення рішень Європейським судом з прав людини щодо держави Україна є підписання нею 9 вересня 1995 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї, її ратифікації 17 липня 1997 року та набуття нею чинності для України 11 вересня 1997 року.

Правовою підставою для розгляду у Європейському суді з прав людини питань стосовно порушень державними інституціями Україна прав і свобод людини, передбачених Конвенцією і протоколів до неї, є правові приписи нормативно-правових актів національного законодавства, в першу чергу Конституції України, та інших законодавчих актів, а також положень, ратифікованих державою міжнародно-правових документів, зокрема це підписання Україною Конвенції і протоколів до неї, їх ратифікації та набуття Конвенцією чинності для України.

Приводом до звернення громадян України про порушення прав і свобод людини до Європейського суду з прав людини, передбачених Конвенцією і протоколами до неї, є звернення потерплої особи у формі заяви (скарги) до ЄСПЛ про невдоволеність нею рішенням компетентної національної державної інституції, яка остаточно вирішила правовий спір на національному рівні.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплює, що реалізація положень Конвенції та протоколів до неї, а також рішень Європейського суду з прав людини, їх практики, а також ухвал Європейської Комісії здійснюється шляхом їхнього виконання, застосування та посилення.

Щодо поняття застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні, автор пропонує ввести доповнення до Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини», зокрема, у ст. 1 «Визначення термінів» зазначеного закону доповнити після пункту «виконання рішення» пунктом «застосування практики», надавши йому таке поняття: « як юридично-владна діяльність спеціально уповноважених на те органів і посадових осіб щодо завдань, що започатковані в Конвенції і протоколів до неї та зазначених у рішеннях Європейського суду з прав людини та ухвалах Європейської Комісії при здійсненні національними судами правосуддя та використанні їх положень в адміністративній практиці суб'єктів публічного адміністрування».

Слід підтримати пропозицію О.Ю. Кайдаш, що в Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» внести зміни, зокрема ст. 17 викласти в такій редакції: «Суди при розгляді справ застосовують Конвенцію і протоколи до неї як джерело права та практику Суду як правоконкретизаційний прецедент» [29].

Позитивно оцінюючи прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», слід відмітити, що не можна не помітити певні неузгодженості зазначеного нормативно-правового акта. Так, безумовно, позитивним є те, що весь механізм реалізації рішень Суду спрямований на захист прав, свобод осіб, які рішенням Європейського суду з прав людини визнані потерпілими в порушенні Конвенції і протоколів до неї державою. Такий механізм спрямований на виконання тих завдань, які покладені на Україну в конкретних судових справах у випадку прийняття Європейським судом з прав людини остаточного рішення на користь заявника. Маючи статус національного закону, зазначений нормативно-правовий акт, на нашу думку, не забезпечує повним обсягом захист інтересів самої держави, яка внаслідок прийняття рішення на користь заявника щодо сатисфакції зазнає збитків. Механізм відшкодування зазначених збитків не передбачений цим законом. Мається на увазі, що винуватцями порушення Конвенції і протоколів до неї, як правило, виступають конкретні посадові і службові особи та органи, проте відшкодування збитків, які у вигляді сатисфакції виплачені заявникові, відбувається за рахунок державних коштів, водночас як конкретні винуватці фактично ніяких негативних для себе наслідків не зазнають.

За загальним правилом, держава в особі Кабінету Міністрів України може звернутися з регресним позовом до відповідних посадових чи службових осіб, які своїми діями створили ситуацію, яка призвела до порушення прав людини, а відтак це зумовило Європейський суд з прав людини прийняти рішення, яке передбачає сатисфакцію відповідним заявникам. Проте в самому законі такий механізм обов'язкового регресного звернення до осіб, які винні в

порушенні Конвенції і протоколів до неї, не передбачено. Це є одним із суттєвих недоліків цього нормативно-правового акта.

У більшості справ, які були закінчені Європейським судом з прав людини, щодо яких Україна визнана винною і ЄСПЛ призначив сатисфакцію, регресні позови до конкретних винних осіб на національному рівні, як правило, не застосовувалися, хоча такі компенсаційні виплати інколи мають значний розмір. Так, наприклад, у справі «Совтрансавто проти України» ЄСПЛ 25 липня 2002 року у Рішенні по суті вирішив одногосно, що є порушення першого параграфа статті 6 Конвенції, вирішив шістьма голосами проти одного, що є порушення статті 1 Протоколу № 1. 2 жовтня 2003 року у Рішенні щодо справедливої сатисфакції ЄСПЛ присудив з України на користь заявника: 500 000 € (п'ятсот тисяч євро) як відшкодування за матеріальну шкоду; 75 000 € (сімдесят п'ять тисяч євро) як відшкодування за моральну шкоду; 50 000 € (п'ятдесят тисяч євро) як відшкодування судових витрат. Загальна сума компенсації була присуджена у розмірі 625 тис. євро. На виконання цього рішення ЄСПЛ тільки протягом 2001–2010 рр. державою було сплачено близько 50 млн гривень, поряд з цією справою ЄСПЛ 5 квітня 2005 року у справі «Вараніця проти України» констатував, що публічний орган влади не має право посилатись на брак коштів, щоб виправдати невиконання рішення ЄСПЛ про виплату боргу. Унаслідок такого становища створюється й особливе морально-етичне підґрунтя щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини, оскільки конкретні винні особи до відповідальності не притягаються, регресні позови не подаються, а держава за рахунок «загальнонародних» коштів виплачує відповідні компенсації.

Зазначено Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини такі проблеми: а) невиконання або тривале виконання рішень національних судів; б) надмірна тривалість провадження у цивільних і кримінальних справах; в) жорстоке поводження з особами, які перебувають під контролем держави (в місяцях досудового тримання під вартою або в місцях виконання покарань); г) неефективність розслідування

правоохоронними органами скарг на жорстоке поводження представників державних органів, зокрема у місцях досудового тримання осіб під вартою в установах виконання покарань; д) неналежні матеріально побутові умови тримання осіб, які перебувають у місцях досудового тримання під вартою або в установах виконання покарань, а також ненадання вказаній категорії осіб належної медичної допомоги; ж) недоліки законодавства та судової практики, що призводять до порушення права особи на справедливий судовий розгляд [84].

У звіті констатовано, що найбільш масштабною проблемою, встановленою ЄСПЛ у справах щодо України, залишається невиконання або тривале виконання рішень національних судів (наприклад, група справ «Юрій Миколайович Іванов проти України»).

З метою вжиття заходів на виконання рішень ЄСПЛ цієї групи справ та забезпечення виконання рішень національних судів Урядовій Уповноважений спільно з представниками Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України та АТ «Ощадбанк» брав участь у робочих нарадах щодо реалізації Порядку реструктуризації заборгованості, що виникла станом на 1 січня 2015 року за рішеннями судів, виконання яких гарантовано державою, а також за рішеннями ЄСПЛ, прийнятими за наслідками розгляду справ проти України коштами та фінансовими казначейськими векселями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 703 [51].

Для поліпшення стану дотримання прав людини в Україні Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 була затверджена «Національна стратегія у сфері прав людини на період до 2020 року» [58], яка сьогодні вже втратила чинність. Основними проблемами виконання Плану дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на сьогодні є:

1. Формальність, застарілість та нечіткість індикаторів. Значна частина заходів плану передбачають індикаторами виконання дій, які на сьогодні втратили свою актуальність, зокрема внесення змін до конкретного

нормативно-правового акту, який вже скасований або замість нього ухвалено новий.

До прикладу, 8 жовтня 2024 року при Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів розпочала роботу робоча група з доопрацювання до другого читання проєкту Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі». Цей законопроект активно обговорюється профспілками та народними депутатами України. Принаймні до другого читання підготовлено 700 правок.

Проект Закону України “Про безпеку та здоров'я працівників на роботі” (далі – проект акта) розроблено з метою формування нової національної системи запобігання професійним ризикам шляхом впровадження на законодавчому рівні ризикоорієнтованого підходу у сфері організації безпеки та здоров'я працівників та імплементації положень Директиви Ради 89/391/ЄЕС від 12.06.1989 про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі (далі – Директива Ради 89/391/ЄЕС).

Ключова проблема, яку передбачається розв'язати, – застарілість та неефективність існуючого способу державного регулювання безпеки та здоров'я працівників.

Така ситуація обумовлена тим, що існуюча система управління охороною праці на всіх рівнях у своїй основі функціонує за “реактивним” принципом коригувальних дій, тобто реагування на наслідки нещасних випадків у вигляді видання державою нормативних актів, які передбачають правила безпечної поведінки при виконанні відповідних робіт.

Спосіб впливу на роботодавців базується на засадах адміністративного чи кримінального покарання за порушення встановлених державою правил чи приписів з безпеки. В той же час міжнародна практика свідчить, що роботодавець має бути більш самостійним у виборі найефективніших способів організації безпеки працівників та нести в першу чергу матеріальну

(фінансову) відповідальність за якість такого вибору та ефективність визначеної ним політики безпеки.

Іншим негативним наслідком прямої державної регламентації правил виконання робіт і застосування устаткування стало накопичення значного обсягу в більшості випадків застарілих нормативно-правових актів з безпеки та гігієни праці. Такі правила не відповідають реальним потребам в організації безпеки і носять формальний характер, лише створюючи додаткові підстави для притягнення роботодавця до відповідальності за їх порушення без будь-яких позитивних наслідків для безпеки в цілому та потерпілих працівників зокрема.

При цьому роботодавці замість розробки та реалізації власної безпекової політики вимушені витрачати ресурси на виконання неефективних положень нормативних актів, що з іншого боку дає їм підстави формально уникати відповідальності за наслідки нещасних випадків, посиляючись на дотримання таких формальних положень.

Об'єктивна необхідність модернізації державної політики в сфері безпеки працівників посилюється зобов'язаннями України в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони щодо імплементації рамкової Директиви Ради 89/391/ЄЕС та цілої низки асоційованих з нею європейських директив у сфері безпеки працівників, зокрема Директиви Ради № 89/654/ЄЕС від 30.11.1989 року щодо мінімальних вимог стосовно безпеки і охорони здоров'я у робочих зонах; Директива Ради № 92/85/ЄЕС від 19.10.1992 про вжиття заходів з поліпшення безпеки та охорони здоров'я на виробництві вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, або годують; Директива Ради Європейського Союзу № 94/33/ЄС від 22.06.1994 про захист молоді на роботі [62].

2. Складність викликає такий індикатор, як «законопроект внесено на розгляд Кабінету Міністрів України». Як свідчить моніторинг, чимало заходів із подібним індикатором визначаються виконаними у разі реєстрації

відповідного законопроекту у парламенті народними депутатами. Проте формальної дії, яка зазначена в плані дій, не вчиняється.

3. Частина індикаторів, які не передбачають чітких показників, складно піддаються вимірюванню на предмет їхнього досягнення. Як правило такі індикатори містять формулювання «підвищено», «покращено», «збільшено», «визначено» тощо. До прикладу, індикатором одного із заходів є «підвищено рівень обізнаності громадян України щодо культурних надбань національних меншин», вимірюваність якого є доволі сумнівною.

Наслідком нечіткості та формальності індикаторів є широка можливість для відповідального виконавця самостійно визначити чи виконано той чи інший захід. Водночас, може мати місце протилежна ситуація, за якої фактично досягнуто мету, визначену Національною стратегією, без формального виконання заходу згідно з планом дій.

На наше переконання чинна Стратегія у сфері прав людини [61] під час її реалізації також матиме названі проблеми у зв'язку з незавершеністю децентралізації і реформи державного управління.

У 2023 році ЄСПЛ справи про погані умови тримання під вартою та медичне обслуговування (включно з потребою в ефективних засобах правового захисту) посіли дуже високі оцінки (9,3%) серед провідних справ під посиленням наглядом Комітету міністрів. Незважаючи на те, що було досягнуто певного прогресу, і держави-респонденти продовжували докладати зусиль для вирішення цих складних і часто структурних проблем, Комітет як і раніше глибоко стурбований незмінно поганими умовами утримання під вартою та медичної допомоги в багатьох державах-членах.

У справі Стразімірі проти Албанії Комітет із занепокоєнням зазначив, що спеціальна установа Лежа, задумана як тимчасове рішення до будівництва постійного спеціалізованого судово-психіатричного закладу, наразі значно перевищує заплановану потужність, і закликав владу терміново вказати відповідні заходи щоб запобігти перенаселенню. Крім того, він настійно заохочував органи влади продовжувати та активізувати свої зусилля,

спрямовані на зменшення, наскільки це можливо, негативного впливу карцерального середовища в спеціальній установі «Лежа» на терапевтичне лікування пацієнтів. Комітет також підкреслив нагальну потребу знайти відповідне та довгострокове рішення щодо розміщення та лікування пацієнтів судово-психіатричної лікарні. Він взяв до відома інформацію про вжиті кроки щодо фінансування за сприяння Європейського Союзу будівництва постійно діючого спеціалізованого судово-психіатричного закладу та закликав докласти всіх зусиль для прискорення його створення.

У справі Василеску проти Бельгії Комітет закликав органи влади швидко вжити всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб кількісне зменшення середнього рівня перенаселеності відображалось на місцях і зберігалось протягом тривалого часу. Він ще раз запросив владу якнайшвидше створити Раду пенітенціарних установ, передбачену законом 2019 року, щоб оцінити політику та зробити внесок у комплексний план боротьби з перенаселеністю на основі інтегрованого та систематичного підходу та заходів, щоб мати можливість контролювати зміни кількості ув'язнених у реальному часі. Комітет також із задоволенням відзначив круглий стіл, організований декількома державами-членами щодо ефективних превентивних засобів правового захисту у зв'язку з умовами ув'язнення та перенаселеністю, а також готовність бельгійської влади вивчити доцільність створення такого засобу правового захисту. Він закликав органи влади без подальшого зволікання встановити конкретний превентивний засіб правового захисту, який міг би принести користь затриманим, як засудженим, так і особам, які перебувають у попередньому ув'язненні, і швидко покласти край порушенням статті 3.

У справі Косован проти Республіки Молдова Комітет відзначив зусилля, вжиті владою для усунення недоліків у в'язничній медичній допомозі, і наголосив на необхідності продовження рішучих дій і цілісного підходу з боку влади. Він також запропонував владі розробити комплексну стратегію вирішення цих проблем у рамках національної політики охорони здоров'я.

Комітет вирішив припинити нагляд за питанням неналежного медичного обслуговування в ізоляторах тимчасового тримання МВС, враховуючи прогрес, досягнутий у цій сфері. У справі Коралло проти Нідерландів Комітет висловив серйозне занепокоєння з приводу тривалої відсутності матеріального прогресу в умовах тримання під вартою в поліцейській дільниці Філіпсбурга (у Сінт-Мартені, карибська частина Королівства Нідерландів). Вітаючи подальшу оцінку владою камер міліції та запланованих ремонтних робіт, а також неминуче створення системи адміністрування пенітенціарних установ, вона закликала владу швидко запровадити цю систему, щоб мати можливість надавати оновлені статистичні дані щодо тривалості тримання під вартою у відділенні поліції Філіпсбурга; і гарантувати, що жодного затриманого не утримують більше десяти днів. Комітет із зацікавленістю відзначив, що перша фаза проектної угоди Управління ООН з обслуговування проектів щодо будівництва нової в'язниці розпочалася в лютому 2023 року. Він також відзначив позитивні зміни в матеріальних умовах ув'язнення у в'язниці Пойнт-Бланш та ширше використання альтернатив досудовому ув'язненню/ув'язненню та закликав органи влади продовжувати ці зусилля. У справі «Група Петреску проти Португалії» Комітет, що стосується переповненості в'язниць, з інтересом звернув увагу на інформацію, яка свідчить про збільшення використання альтернатив ув'язненню, але висловив стурбованість тим, що незважаючи на це кількість ув'язнених зростає з березня 2021 року. Переповненість в'язниць зараз стосується більш ніж половини в'язниць країни [92].

Діяльність міжнародних організацій по захисту прав людини підтверджує наші припущення стосовно того, що індикатори оцінки ефективності механізму захисту прав людини, що застосовувалися до російсько-української війни, значно застаріли і потребують доопрацювання та оновлення.

3.2 Напрямки реалізації захисту прав людини у сфері охорони здоров'я в умовах воєнного стану

В сучасній Україні сформувалася непроста правова ситуація, за якої чимало конституційних норм залишаються нереалізованими в повному обсязі, частина фундаментальних прав і свобод громадян перетворилися на декларативні гасла, а деякі з них позбавлені ефективних механізмів реалізації [53, с.273]. З такими висловлюваннями науковців неможна не погодитися.

Ефективне публічне управління в галузі охорони здоров'я є важливою умовою для забезпечення високого рівня медичної допомоги, покращення якості життя населення та забезпечення стійкого розвитку суспільства. Особливо це стає актуальним в умовах сьогодення, адже галузь охорони здоров'я в умовах воєнного стану відіграє важливу роль у забезпеченні медичної допомоги та захисті здоров'я населення, тому її організація та ефективність мають критичне значення. Важливе значення має забезпечення управління всіма організаціями медичної інфраструктури [75, с.42].

Війна, що продовжує тривати на українській землі, не залишила осторонь жодної людини і постійно породжує все нові катастрофічні втрати для нашого суспільства і держави. Значних втрат зазнали абсолютно всі сфери життя, це обумовлює необхідність об'єктивної оцінки діяльності держави в умовах воєнного стану. Особливої уваги заслуговує потреба ґрунтованої переоцінки системи пріоритетів прав людини та інтересів суспільства, котра наразі гостро стоїть на порядку денному у законотворця та правозастосовувачів. Обмеження прав людини – це звуження обсягу прав людини, а також чинники, що унеможливають або ускладнюють реалізацію особою прав та свобод [7]. Або ж, що обмеження прав і свобод людини – це законодавче звуження змісту та (або) обсягу прав і свобод людини [49, с. 8]. Вважаю, що обмеження прав і свобод людини та громадянина – це певні заборони, які покликані змінити поведінку особи через обмеження

суб'єктивного права. При дослідженні саме реалізації прав людини одразу згадується Основний закон України – Конституція. Та це не даремно, адже саме цей нормативно-правовий акт має найвищу юридичну силу у державі. Гарантії прав людини забезпечуються саме розділом II Основного закону, назва якого «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [34]. У ньому чітко вказані основні норми, які не повинні порушуватися, та дотримання яких гарантується державою. Однак, певні права людини можуть бути обмежені, відповідно до указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [78]. Такий перелік статей на перемежується зі статтями, які безпосередньо Основний Закон забороняє обмежувати, мова йде про статті 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції. Тобто, утворення певної несумісності тут відсутнє. Також слід звернути увагу на положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказує що ті держави, які ратифікували цей акт та внесли зміни до свого законодавства відповідно до міжнародних норм права повинні притримуватися цих норм [47].

Порушення (обмеження) основоположних свобод, визначених в Конвенції – недопустимо. Втім, сама конвенція передбачає випадки, під час яких більшість прав можуть бути обмежені, окрім ст. 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 п.1 і 7 [32]. Найбільш розповсюджені обмеження певних норм, з якими стикаються люди у повсякденному житті – це ст.ст. 30 та 33 Конституції України, які гарантують свободу пересування та недоторканість житла, що, на сьогоднішній день, відповідними правоохоронними органами обмежується. Щодо недоторканості житла, то можна пояснити, що у випадку пошкодження житла та неможливості отримання певного дозволу у власника цього ж житла, через брак часу неможливо швидко отримати дозвіл судді на проникнення у житло, чи використання житла як споруду для перебування та тактичного використання

військами, знаючи про те, що житло вже не використовується за цільовим призначенням, то порушення цього права є доцільним. Адже дозволяє врятувати життя особи або отримати військову перевагу у бою. Щодо обмеження пересування, такі дії є доцільними, адже громадяни України або інших держав можуть, шляхом користування своїм конституційним правом, зробити фото чи відеозапис об'єктів, які є стратегічно важливими для країни під час воєнного стану, що є небезпечним та може відіграти важливу роль у військових баталіях. Отже, законодавство України передбачає можливість обмеження прав і свобод громадян у період дії воєнного стану тільки в тій мірі, в якій це необхідно для забезпечення оборони країни і безпеки держави, і в тих межах, яких вимагає гострота стану. Прийняті у зв'язку з цим заходи з урахуванням міжнародно-правових норм не повинні спричинити яку-небудь дискримінацію окремих осіб чи груп населення винятково за ознакою статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання, відношення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань, а також за іншими ознаками.

Особливо важливими та актуальними заходами для порятунку системи охорони здоров'я країни від повної руйнації та підвищення її ефективності, з метою уникнення закриття медичних установ різного рівня, скорочення медичного персоналу та виїзду кваліфікованих спеціалістів за кордон, є наступні: збільшення обсягів бюджетних асигнувань для державних і комунальних медичних закладів різних рівнів через підвищення тарифів на медичні послуги в межах програми медичних гарантій, а також введення щомісячної медичної субвенції для підтримки розвитку комунальних установ охорони здоров'я; впровадження спеціальних бюджетних надходжень для підвищення заробітної плати медичних працівників.

Уважається, що на даному етапі розвитку українського законодавства необхідний новий підхід до регулювання відносин між лікарями і пацієнтами, що завдають останнім шкоди. Пропонуємо розглянути на прикладі досвід США. Як одна з найбільших і найрозвиненіших країн із добре налагодженою

правовою системою, привабливість Сполучених Штатів полягає в різноманітності правових рамок між штатами. Тому він може служити платформою для Казахстану. Для початку розглянемо ті правовідносини, які в США можна визнати медичними злочинами. Як і в деяких інших країнах, медична злочинність у Сполучених Штатах може набувати різних форм. Деякі поширені типи медичних злочинів у Сполучених Штатах включають:

1. Шахрайство у сфері охорони здоров'я: це може включати фальсифікацію медичної документації, шахрайство з виставленням рахунків, незаконну практику виставлення рахунків, незаконні страхові виплати та інші види шахрайства, учинені медичними працівниками, пацієнтами чи третіми особами.

2. Неналежне призначення та відпускання ліків: це може включати призначення непотрібних ліків, неправильне дозування, підробку рецептів або незаконний продаж контрольованих речовин, таких, як наркотики.

3. Неналежна поведінка медичного персоналу: це може включати порушення медичної етики та професійних стандартів, наприклад, некомпетентність, неналежне лікування, порушення конфіденційності пацієнта, сексуальні домагання, фізичне чи емоційне насильство та інші форми неналежної поведінки.

4. Крадіжка медичного обладнання та витратних матеріалів: це може включати крадіжку медичного обладнання, інструментів, ліків та інших матеріалів.

5. Недотримання правил безпеки та стандартів якості: це може включати порушення правил гігієни, заходів інфекційного контролю та недотримання стандартів лікування та діагностики, що може призвести до несприятливих наслідків для пацієнтів.

6. Фальсифікація медичних документів: це може включати фальсифікацію медичних записів, звітів про обстеження, результатів лабораторних досліджень та інших документів із наміром ввести в оману чи приховати помилки або незаконні дії.

7. Злочини, пов'язані з науковими дослідженнями: це може включати порушення етичних принципів і правил, що регулюють клінічні випробування, фальсифікацію даних, незаконне використання фінансування досліджень та інші злочини, пов'язані з науковою діяльністю.

8. Зловживання владою та повноваженнями: це може включати зловживання владою та повноваженнями з боку медичних працівників, наприклад, примус пацієнтів до непотрібних процедур, сексуальні домагання, дискримінацію або інші форми зловживання владою.

9. Фінансові злочини чи маніпуляції. Деякі випадки медичних злочинів можуть бути пов'язані з фінансовими мотивами, такими, як отримання незаконної фінансової вигоди, хабарів, відкатів або інших фінансових маніпуляцій у системі охорони здоров'я.

10. Особисті фактори. Деякі випадки медичних злочинів можуть бути пов'язані з особистими факторами медичних працівників, такими як зловживання психоактивними речовинами, алкоголізм, психічні розлади або інші особисті проблеми, які можуть вплинути на їх професійну поведінку та рішення [87].

Професія лікаря є важливою, яка забезпечує якість життя людини. Турбота про лікарів як соціально та культурно значущу групу – це спосіб піклуватися про себе. Пацієнти повинні розуміти, що лікар не може миттєво виправити свідомо зроблені пацієнтом життєві помилки, такі як нездоровий спосіб життя, шкідливі звички, неправильне харчування. Турбота про особисте здоров'я – особиста відповідальність, і звинувачувати у всьому лікарів несправедливо. Лікар – це та людина, до якої звертаються, коли виникають проблеми зі здоров'ям [63, с.434]. Однак важливо пам'ятати, що лікар повинен відповідати вимогам своєї професії. Частиною цієї професії мають бути чесні, шляхетні та високоінтелектуальні особистості.

Основними напрямками посилення гарантій прав лікарів і пацієнтів є таке:

1. Посилення ролі громадських організацій та суб'єктів, які наділені

консультативно-дорадчими повноваженнями у сфері охорони здоров'я, у процесі контролю якості надання медичних послуг та забезпечення прав пацієнтів.

2. Упровадження практики ЄСПЛ у національне право як загальносуспільний процес, що передбачає системні реформи для популяризації концепції прав людини серед громадян. Важливо забезпечити широкий суспільний консенсус щодо цінності цих прав, формуючи розуміння їх невід'ємності та необхідності захисту державою.

Особливу увагу слід приділяти просвіті з дитячого віку, закладаючи основи знань про права людини в дошкільних закладах та початковій школі, де формуються базові принципи соціальної взаємодії [30, с.147].

3. Необхідно створити посаду Омбудсмена з охорони здоров'я, яку призначатиме Кабінет Міністрів України для виконання завдань щодо захисту прав у сфері охорони здоров'я. Основні функції цієї посади мають включати: 1) сприяння реалізації державної політики щодо забезпечення права на якісну медичну допомогу; 2) контроль за дотриманням законодавства в галузі охорони здоров'я; 3) забезпечення виконання державних програм медичних гарантій; 4) контроль за якістю медичних послуг і лікарських засобів; 5) сприяння виконанню міжнародних зобов'язань України щодо прав людини в охороні здоров'я.

Для виконання своїх завдань Омбудсмена з охорони здоров'я слід наділити такими повноваженнями: 1) розглядати скарги та перевіряти зазначені в них факти; 2) отримувати інформацію від медичних установ і органів управління, включаючи обмежену; 3) надавати рекомендації органам охорони здоров'я та інформувати правоохоронні органи про порушення законодавства; 4) мати безперешкодний доступ до державних органів, органів місцевого самоврядування та медичних закладів незалежно від форми власності; 5) представляти інтереси громадян у судах тощо [45].

4. Пропонується надати Уповноваженому з прав людини право законодавчої ініціативи, право звертатися до суду для скасування актів, що

порушують права громадян, а також посилити відповідальність за ігнорування або неналежне реагування на звернення омбудсмена.

5. Посилення ролі Міністерства охорони здоров'я України у механізмі гарантування прав пацієнтів і лікарів через координацію роботи з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження сформульовано нижченаведені основні висновки та пропозиції.

У роботі розглядається публічне управління як сукупність органів, які виконують різні функції держави. Аналізується сучасний стан захисту прав у сфері охорони здоров'я України, що є однією з найактуальніших проблем.

Стверджується, що основною метою публічного управління в сфері охорони здоров'я є створення системи, орієнтованої на пацієнта, здатної забезпечити справедливий доступ до медичних послуг для всього населення країни. Важливим аспектом публічного управління є забезпечення прозорості, актуальності та достовірності даних, на основі яких приймаються управлінські рішення в сфері охорони здоров'я. Такі дані є основою для прийняття ефективних рішень та сприяють підвищенню довіри громадськості до влади та медичної системи.

Констатується, що гарантії реалізації прав поділяються на внутрішньодержавні (національні) та міжнародно-правові. Окремо розглядаються національні гарантії, які поділяються на загальні (економічні, політичні, соціальні) і спеціальні (правові) засоби забезпечення законності.

Зазначено, що Конституція України декларує систему конституційно-правових гарантій забезпечення прав і свобод людини та громадянина, проте відкритим все ще залишається питання щодо механізму їхньої реалізації.

Констатовано, що для успішного втілення в життя закріплених у Конституції України прав і свобод людини та громадянина потрібні перш за все сприятливі обставини, які складаються з багатьох суб'єктивних і об'єктивних факторів, покликаних забезпечити сприятливі умови для реалізації прав і свобод. Слід зазначити, що гарантії прав і свобод людини і громадянина взаємопов'язані й взаємозумовлені, утворюють в цілому загальну систему та у своїй сукупності забезпечують їх надійну реалізацію,

всебічну охорону і захист.

Встановлено, що важливість вирішення питань безпеки пацієнтів і медичних працівників свідчить про культурний розвиток суспільства. Забезпечення прав пацієнтів під час надання їм медичної допомоги чи послуг гарантується законами в основному законодавстві кожної країни та міжнародними нормативними актами. Регулювання правовідносин між пацієнтами та медичними працівниками у справах про заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта вимагає скрупульозного та справедливого підходу, який забезпечує права та свободи обох сторін. З одного боку, пацієнти звертаються за медичною допомогою чи послугами до лікаря чи закладу охорони здоров'я. З іншого боку, медичні працівники морально та професійно зобов'язані надавати належний догляд. Якщо під час надання медичної допомоги має місце негативний результат, що спричиняє шкоду пацієнту, треба провести кваліфіковане обстеження. У таких випадках необхідно провести експертизу, з'ясувати обставини, проаналізувати дії чи бездіяльність лікаря, вивчити поведінку пацієнта та встановити, чи мала місце у заподіянні шкоди недбалість лікаря під час виконання своїх професійних обов'язків.

Виявлено з аналізу наукової літератури, що в галузі охорони здоров'я застосовуються юрисдикційний, неюрисдикційний та спеціальний (адміністративний) порядки. Одним з ефективних механізмів захисту прав пацієнтів є медіація у медичних спорах. Неюрисдикційна форма захисту прав пацієнта передбачає, що пацієнт може самостійно обирати способи самозахисту, які не суперечать закону та відповідають характеру порушених прав і наслідкам, що виникли через правопорушення.

Встановлено, що право особи на звернення до ЄСПЛ являє собою сукупність встановлених і гарантованих як національним, так і міжнародним законодавством, правомочностей, що полягають у можливості подання заяви (скарги) до міжнародної регіональної судової установи з метою захисту та відновлення порушених публічною адміністрацією прав і свобод особи. Право на звернення особи до Європейського суду з прав людини є невід'ємною

складовою правового статусу людини і громадянина, а також вимогою принципу доступу до правосуддя з метою захисту порушених прав і свобод особи національними інституціями публічної адміністрації.

Досліджено практику Європейського суду з прав людини. Констатується, що під час розгляду справи, в мотивувальній частині судового рішення в позиції тлумачення положень чинного законодавства України судді використовують положення Конвенції та практику ЄСПЛ і прирівнюють його до окремого виду джерела права.

Досліджено такого суб'єкта реалізації рішень ЄСПЛ як Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, Регламентом ЄСПЛ та Положенням. Уповноваженою особою призначається особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш як три роки, володіє однією з офіційних мов Ради Європи.

Визначено, що низка факторів, зокрема історичний аспект, впливають на наявність проблем, які спричиняють низький рівень забезпечення прав людини та основних свобод в Україні. Разом з тим, прагнення реалізувати європейський шлях розвитку та стати частиною Європейського Союзу вимагає вдосконалення механізмів забезпечення прав і свобод людини, наближаючи їх до європейських стандартів, зокрема, тих, що розроблені в рамках Ради Європи.

Окреслено проблемні питання упровадження практики Європейського суду з прав людини в систему оцінки якості медичних послуг в Україні.

Визначено напрямки посилення гарантій дотримання прав лікарів і пацієнтів в Україні: 1) посилення ролі суб'єктів, які наділені консультативно-дорадчими повноваженнями у сфері охорони здоров'я, у процесі контролю якості надання медичних послуг та забезпечення прав пацієнтів; 2) упровадження практики ЄСПЛ у національне право; 3) створення посади Омбудсмена з охорони здоров'я, яку призначатиме Кабінет Міністрів України

для виконання завдань щодо захисту прав у сфері охорони здоров'я; 4) надання Уповноваженому з прав людини право законодавчої ініціативи, право звертатися до суду для скасування актів, що порушують права громадян, а також посилити відповідальність за ігнорування або неналежне реагування на звернення омбудсмена; 5) посилення ролі Міністерства охорони здоров'я України у механізмі гарантування прав пацієнтів і лікарів через координацію роботи з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

Для забезпечення прав медичних працівників і пацієнтів необхідно:

- удосконалити організацію діяльності медичних працівників;
- оцінювати кваліфікацію кожного спеціаліста в процесі роботи, а також під час атестації середнього медичного персоналу з урахуванням територій, на яких вони працюють (деокуповані, прифронтові тощо) ;
- запровадити систему управління та контролю за поточною діяльністю на основі стандартів якості, організаційних норм та сучасних медичних технологій;
- створити ефективну систему визнання досягнень медичних працівників, яка буде тісно пов'язана з якістю їхньої роботи.

Встановлено вектори посилення роботи державних органів у сфері підвищення обізнаності громадян щодо захисту прав людини. Очікуваними результатами запровадження перерахованих вище заходів є таке:

1. Створені сприятливі умови для популяризації та впровадження у діяльність інститутів громадянського суспільства принципів підзвітності, прозорості, публічності та належного врядування.

2. Громадяни, суб'єкти підприємницької діяльності, державні службовці поінформовані про роль і суспільно корисну діяльність інститутів громадянського суспільства, зростає рівень довіри до цих інститутів.

3. Інститути громадянського суспільства використовують механізми співпраці з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності для реалізації суспільно корисних проектів [63].

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Аналітична довідка щодо впливу Національної стратегії у сфері прав людини та Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року на забезпечення прав людини в Україні за 2019 рік. URL: https://minjust.gov.ua/cat_497/section_548

2. Антонович М.М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. Київ, 2000. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2723/Antonovych_Ukraina_v_mizhnarodnii_systemi_zakhystu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.09.2020).

3. Барабаш О.О. Правосвідомість, правопорядок та законність як чинники правомірної поведінки. *Форум права* : електронне наукове фахове видання. 2018. №3. С. 6–12. URL: <http://forumprava.pp.ua/files/006-012-2018-3------3-.pdf> (дата звернення: 11.11.2024).

4. Берестень А. В. Універсальні цінності Європейського Союзу як правові стандарти правотворчої діяльності в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Право»*. 2024. Вип. 37. С. 28-34. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-02>

5. Бойко О., Хижинська Г. Апробація зарубіжного досвіду активізації медичного страхування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27. С. 93-97.11.

6. Бусел В. Український тлумачний словник. Київ. 2001. 1696 с.

7. Васечко Л. Обмеження прав людини в умовах глобалізації: проблеми теорії і практики. *Юридична Україна*. 2013. № 1. С. 4-8.

8. Васильєва-Шаламова Ж. Диференціація форм захисту права на медичну допомогу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. №76. Том 1. DOI

<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.21>

9. Васюк Н. О. Правові засади повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 20. С. 89–93.

10. Відвідування КНП «Обласний медичний спеціалізований центр» Житомирської обласної ради. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/vidviduvannya-knp-oblasnij-medichnij-specializovaniy-centr-zhitomirskoyi-oblasnoyi-radi

11. Волощук В.А. Парламентський контроль в Україні: правове регулювання та організаційне забезпечення: дис. наук. ступ. канд. держ. упр. за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Донецьк, 2012. 259 с.

12. Гаврильців М. Т. Права людини та гарантії їх реалізації у системі соціальних цінностей держави. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід* : матеріали наук.-практ. міжнар. конф. 16 травня 2019 року. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С.139-146.

13. Гетьманцева Н.Д. Козуб І.Г. Засіб, спосіб і форма захисту трудових прав. *Адвокат*. 2009. № 11. С. 37–42.

14. Гудзь Л. В. Забезпечення прав людини у контексті впровадження електронного голосування в Україні: перспективи та ризики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Право»*. 2024. Вип. 37. С. 67-75. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-07>

15. Деріга В. Соціальна і гуманітарна політика: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 178 с.

16. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні : навч.-наук. вид. / авт. кол. : М. М. Білинська, Я. Ф. Радиш, І. В. Рожкова та ін. ; за заг. ред. проф. М. М. Білинської. Київ ; Львів : НАДУ, 2012. 240 с.

17. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці: пер. з англ. Т. Завалія. Львів: Кальварія, 2016. 280 с.

18. Дроздова О. В. Диференціація способів і засобів захисту пацієнтів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Херсон, 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 109–113.
19. Дубинський І. Ю. Класифікаційні особливості функцій держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69), № 4. С. 7-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30\(69\)_4_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30(69)_4_4)
20. Етичний кодекс лікаря України: прийнято та підписано Всеукраїнським з'їздом лікарських організацій та Х З'їздом Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) в м. Євпаторії від 27 вересня 2009 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ10661>
21. Європейський суд з прав людини. URL: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c=3/63>
22. Загальна декларація прав людини 1948 року. *Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика* / авторський колектив; відп. ред. Ю. І. Римаренко. Київ: КНТ, 2006. 740 с.
23. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
24. Захист прав, свобод та інтересів людини і громадянина: галузевоправовий дискурс : монографія / за ред. Н. Гуторової та І. Криницького ; Полтав. юрид. ін-т нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава мудрого . Харків : Право, 2023. 440 с.
25. Зозуля О. І. Громадянські та політичні права людини в умовах запобігання поширенню COVID-19 в Україні. *Форум Права*. 2020. №61(2). С. 6–22. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702447>
26. Ільченко І. М. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав. *Науковий вісник дипломатичної академії України*. 2009. Випуск 15. С. 311-318.

27. Кагановська Т. Є., Серьогін В. А. Право на належне адміністрування як конституційне право особи: досвід ЄС. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Право»*. 2024. Вип. 37.С. 8-27. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-01>
28. Казаков А. Г. Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо конституційних обов'язків людини та громадянина. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «Право»*. 2024. Випуск 37. С. 83-91. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-09>
29. Кайдаш О. Ю. Адміністративно-правове забезпечення реалізації рішень Європейського суду з прав людини в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2016. 119 с.
30. Калюжна Є. С. Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Одеський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Одеса, 2024. 204 с.
31. Карабань О., Маленко О. Громадянська активність як фактор і умова інституціоналізації структур громадянського суспільства. *Науковий огляд*. 2021. Том 6, № 78. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/2416>
32. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.
33. Конєв І. Інтеграція міжнародних стандартів із захисту прав людини в національну правову систему України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С.199-204.
34. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
35. Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя: монографія. Київ: Видавництво Політія, 2024. 408 с.
36. Лаврентій Д. Місце концепції права людини на охорону здоров'я в

європейському конституційно-правовому просторі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). С. 303–317. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-303-317](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-303-317)

37. Лемеха Р. І. Кримінально-правове значення лікарської помилки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2019. №8. С. 102–108.

38. Лученко Д. В., Полях Н. А. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві України : монографія. Харків : НІОУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 200 с.

39. Марцеляк О. В. Акти реагування Уповноваженого з прав людини України. *Право і Безпека*. 2002. № 4. С. 30-34. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2002_4_10

40. Мерник А. М. Обмеження прав людини в умовах дії особливих правових режимів: загальнотеоретичні аспекти та практика реалізації : монографія. Харків : Право, 2024. 456 с.

41. Мерник А. М. Обмеження прав людини в умовах дії особливих правових режимів: загальнотеоретичні аспекти та практика реалізації : монографія. Харків : Право, 2024. 456 с.

42. Міжнародний і національний захист прав людини та права біженців: навч. посіб. / М.В. Буроменський, В.М. Стешенко, В.Г. Куць; за ред. М.В. Буроменського. Київ: УВКБ ООН, 2014. 160 с.

43. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

44. Міць А. М. Неупередженість судового розгляду як гарантія дотримання права на справедливий суд: деякі аспекти. *Права людини та демократія як фундаментальні основи українського конституціоналізму* : зб. тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. : XVI Тодиківські читання (24 листоп. 2023 р., м. Харків) / редкол.: А. П. Гетьман (голова) та ін. ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2023. С. 230-231.

45. Муляр Г. В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт забезпечення прав у сфері охорони здоров'я. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. №16.

46. Нагорний О. П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення: дис. ... к.ю.н. за спеціальністю 12.00.07. Київ. 2003. 205 с.

47. Нестерук Д. С., Полуніна Л. В. Загальні засади реалізації захисту прав людини в умовах воєнного стану. *Сучасний стан та перспективи розвитку правової науки України в умовах сьогодення: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (27 жовтня 2022 р.)* Київ: ДУІТ, 2022. С.38-42.

48. Омелько І. І. Конституційно-правове регулювання форм діяльності депутатів місцевих рад в Україні : монографія ; наук. ред. С. Г. Серьогіна. Харків : Право, 2022. 223 с.

49. Осинська О. В. Обмеження прав і свобод людини: теоретикоприкладні аспекти: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ: Б.в., 2010. 20 с.

50. Основи правового забезпечення державного управління : навч. посіб. / Уклад. М.О.Кушнір. Київ : ВПЦ АМУ, 2011. 112 с.

51. Питання реалізації статті 23 Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік»: Постанова Кабінету Міністрів України: від 16.09.2015 № 703. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/703-2015-%D0%BF>.

52. Погорілко В.Ф. Конституція України. Проблеми теорії і практики / В.Ф. Погорілко. *Правова держава*. Київ, 2001. Вип. 12. С. 141–143.

53. Положення про представника Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини і регіональне відділення Секретаріату Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини: наказ Міністерства юстиції України від 14.03.2019 року № 764/5

54. Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з

прав людини: постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 // Офіційний вісник України. 2006. № 22. Ст. 1655.

55. Пошиванюк Т. П. Проблеми забезпечення права на захист під час війни. *Публічне право*. 2024. №3 (55). С.5-12. DOI 10.32782/2306-9082/2024-55-1

56. Права людини в правовій системі ЄС: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (Харків, 26 квітня 2024 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 250 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://law.karazin.ua/resources/docs2021/nauka/repositary/Konferentsiia_26-04-2024_Zbirka_tez.pdf

57. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006. № 30. ст. 260.

58. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України: від 25 серпня 2015 року № 501/2015. *Втрача чинності*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/501/2015/page2>.

59. Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я: наказ МОЗ України від 25.05.2006 №319. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0696-06>

60. Про затвердження Порядку взаємодії Департаменту державної виконавчої служби та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини: наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2008 N 26/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v26_5323-08

61. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

62. Проект Закону про безпеку та здоров'я працівників на роботі. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=10147&conv=9>

63. Проект Указу Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-proekt-nacionalnoyi-strategiyi-spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2021-2026-roki?v=60cb418401819>

64. Процедура виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні у частині виплати справедливої сатисфакції. URL: <http://www.i-law.kiev.ua/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B4%D1%83%D1%80%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81/>

65. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. / вид. 6-те. Харків: Консум, 2012. 160 с.

66. Регушевський Е. Є. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина як складова правового порядку в Україні. *Нове українське право*. 2024. №4. С.101-108. doi <https://doi.org/10.51989/nul.2024.4.12>
<http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/645>

67. Решота О. А. Тенденції розвитку державного управління: теоретичний аспект: автореф. ... дис. к.держ.упр. – 25.00.01 – теорія та історія державного управління / Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів, 2010. 21 с.

68. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними) від 11 жовтня 2018 року № 8-р/2018. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-18#Text> (дата звернення 20 жовтня 2024 року)

69. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «García Ruiz v. Spain», п. 28 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«tab view»: \[«document»\], «itemid»: \[«001-58907»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«tab view»: [«document»], «itemid»: [«001-58907»]})

70. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Kemmaché v. France», п. 44 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«tab view»: \[«document»\], «itemid»: \[«001-57894»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{«tab view»: [«document»], «itemid»: [«001-57894»]})

71. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Куценко проти України» (Заява № 41936/05) від 18 липня 2017 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Kuzenco.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

72. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Луньов проти України» (Заява № 4725/13) від 22 жовтня 2015 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b09 (дата звернення: 20.10.2024).

73. Русецький А. А. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 44 с.

74. Сенюта І. Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2006. 217 с.

75. Серьогіна Н. О., Трегуб Д. В. Публічне управління в галузі охорони здоров'я. *Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практич. конф. (25 квітня 2024 року, м. Полтава). м. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 42-45.

76. Ситніченко О. М. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення України: монографія. Київ: Талком, 2014. 180 с.

77. Токарева К.С. Медіація у спорах щодо охорони здоров'я. *Наше право*. 2020. № 4. С. 43–46.

78. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022. URL: <https://v.gd/r3oaZj>
79. Ухвала Верховного Суду України від 21 квітня 2016 року URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57345903>
80. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підруч. Київ: Ліра-Київ, 2016. 616 с.
81. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
82. Черненко З. С. Порівняльний аналіз закріплення права на охорону здоров'я в конституціях країн Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2014. № 10. С. 161–166.
83. Щорічний бюлетень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2024. Випуск №9. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/9-ukr-web.pdf>
84. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини за 2014 рік від 14 січня 2015 року № 12.0.1-9/ 168. URL: <http://just.ks.ua/news/zvit-uryadovogo-upovnovazhenogo-u-spravah-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-za-2015-rik/>.
85. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини за 2015 рік від 29 січня 2016 року № 1512.12.0.1-9/ 16. URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/51250>
86. Юзефів А.Р. Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини й громадянина. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 74–77.
87. Paul Jung, Peter Lurie and Sidney M Wolfe, 'US Physicians Disciplined for Criminal Activity' (2006) 16(2) Health Matrix 335.
88. Puczek Aleksandra. Human rights in actions of public administration. *Незалежність України: права людини та національна безпека* : збірник матеріалів Четвертої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 12

квітня 2024 року) / Національний університет «Львівська політехніка» ;
упоряд. проф. Л. В. Ярмол, Я. С. Олійник. Київ : КНТ, 2024. С.26-30.

89. Resolution WHA72.6 of 28 May 2019 ‘Global Action on Patient Safety’
<<https://www.who.int/teams/integrated-health-services/patient-safety/policy/resolutions>> accessed 10 April 2024.

90. Seidanov A., Akhpanov A., Nurlumbayeva L. and Kulbaeva M. Legal Liability of a Physician for Providing Inadequate Medical Care to a Patient: Analysis of Approaches Based on the Examples of Kazakhstan and the United States. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. №7(3). P. 410-438. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.3-a000314>

91. Silvestri E. Too much of a good thing: Alternative Dispute Resolution in Italy. *Neder-lands-Vlaams tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement*. 2017. № 21. DOI: 10.5553/ TMD/138638782017021004007.

92. SUPERVISION OF THE EXECUTION OF JUDGMENTS AND DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: 17th Annual Report of the Committee of Ministers 2023. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://rm.coe.int/annual-report-2023/1680af6e81>

93. WHO, ‘10 Facts on Patient Safety’ (World Health Organization (WHO), 26 August 2019) <<https://www.who.int/news-room/photo-story/photo-story-detail/10-facts-on-patient-safety>> accessed 10 April 2024.

94. WHO, ‘Keep Health Workers Safe to Keep Patients Safe’ (World Health Organization (WHO), 17 September 2020) <<https://www.who.int/news/item/17-09-2020-keep-health-workers-safe-to-keep-patients-safe-who>> accessed 20 April 2024.

95. WHO, ‘Patient Safety Rights Charter’ (World Health Organization (WHO), 16 April 2024) <<https://www.who.int/publications/i/item/9789240093249>> accessed 20 April 2024.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підрозділи МОЗ

1.	ДИРЕКТОРАТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА КООРДИНАЦІЇ	
	Генеральний директор	АНДРИСЦЬ Олена Юріївна Телефон: (044) 200 06 81 Електронна адреса: o.y.andriiets@moz.gov.ua
2.	ДЕПАРТАМЕНТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я	
	В.о. директора департаменту	СКАПА Тетяна Володимирівна Телефон: (044) 200 08 11
3.	ДЕПАРТАМЕНТ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	
	В.о. директора департаменту	ГОНЧАР Євгеній В'ячеславович Телефон: (044) 253 00 56
4.	ДЕПАРТАМЕНТ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я	
	Директор департаменту	ЛУК'ЯНОВ Дмитро Олександрович Телефон: (044) 253 33 31
5.	ДЕПАРТАМЕНТ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ІННОВАЦІЙ	
	Директор департаменту	СТРІЛКА Василь Євгенійович Телефон: (044) 253 56 02 Електронна адреса: v.y.strilka@moz.gov.ua
6.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ	
	Директор департаменту	НЕРСЕСЯН Геннадій Арзуйович

7.	ЮРИДИЧНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ	
	Директор департаменту	МОРАЧОВ Олександр Володимирович o.v.morachov@moz.gov.ua
8.	ФАРМАЦЕВТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ	
	В. о. начальника управління	ГРЩЕНКО Олександр Володимирович Телефон: (044) 200 07 93
9.	УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИХ КАДРІВ, ОСВІТИ І НАУКИ	
	Начальник управління	УБОГОВ Сергій Геннадійович Телефон: (044) 253 24 44, (044) 253 79 74 Електронна адреса: s.h.ubohov@moz.gov.ua
10.	УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
	В.о. начальника управління	ІВАСЮК Володимир Васильович Телефон: (044) 200 06 67
11.	УПРАВЛІННЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	Телефон: (044) 253-48-88 (044) 200-08-12 (044) 253-07-85
	Начальник управління	ОСТАШКО Світлана Іванівна Телефон: (044) 200-08-17 Електронна адреса: s.i.ostashko@moz.gov.ua

12.	УПРАВЛІННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ	
	Начальник управління – головний бухгалтер	РЕВУН Ірина Ігорівна Телефон: (044) 253 11 02 Електронна адреса: i.i.revun@moz.gov.ua
13.	УПРАВЛІННЯ ПО РОБОТІ З ПЕРСОНАЛОМ	
	Начальник управління	ЛОНСЬКИЙ Анатолій Станіславович Телефон: (044) 200 08 19 Електронна адреса: a.s.lonskyi@moz.gov.ua
14.	УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
	Начальник управління	УКРАЇНЕЦЬ Леся Анатоліївна Електронна адреса: l.a.ukrainets@moz.gov.ua
15.	ВІДДІЛ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	
	В.о. начальника відділу	ПШКОВ Станіслав Володимирович Телефон: (044) 253 89 86
16.	СЛУЖБА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИЦТВА (САМОСТІЙНИЙ ВІДДІЛ)	
	Начальник відділу	АНТОНОВ Сергій Михайлович Телефон: (044) 200 08 43 Електронна адреса: s.m.antonov@moz.gov.ua
17.	ПАТРОНАТНА СЛУЖБА МІНІСТРА	

	Керівник патронатної служби	ПАНАФІДНІКОВА Яна Юріївна Телефон: (044) 200 08 44 Електронна адреса:
18.	СЛУЖБА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРЯ (САМОСТІЙНИЙ СЕКТОР)	
	Завідувач сектору	ВАКАНСІЯ (тимчасова) Телефон: (044) 200 06 73 Електронна адреса: szdds@moz.gov.ua
19.	СЕКТОР МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
	Завідувач сектору	ВАКАНСІЯ
20.	РЕЖИМНО-СЕКРЕТНИЙ СЕКТОР	
	Завідувач сектору	АДАМЧУК Наталія Василівна Телефон: (044) 253 48 04 Електронна адреса: n.v.adamchuk@moz.gov.ua
21.	Головний спеціаліст з охорони праці та цивільного захисту	ГАВУРА Василь Степанович
22.	Головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції	КОШМАН Вікторія Михайлівна Телефон: (044) 253 72 42 Електронна адреса: zpk@moz.gov.ua

Додаток Б

Суб'єкти, які були наділені консультативно-дорадчими повноваженнями у сфері охорони здоров'я протягом 1996 – 2024 років

Суб'єкти адмініструва ння у сфері охорони здоров'я	Громадська гуманітарна рада при Президентові України;
	Дорадча рада при Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я;
	Національна рада з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу при Кабінеті Міністрів України;
	Національна координаційна рада боротьби з наркоманією при Кабінеті Міністрів України;
	Міжвідомча координаційна рада при МОЗ України з питань міжгалузевої взаємодії закладів охорони здоров'я;
	Громадська рада при МОЗ України (постійно діючий центральний громадський колегіальний консультативно-дорадчий і наглядово-експертний орган);
	Громадська рада при МОЗ України з питань співпраці з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій (постійно діючий дорадчо-консультативний орган);
	Рада молодих вчених при МОЗ України (постійно діючий дорадчий орган);
	Колегія МОЗ України (постійний консультативно-дорадчий орган);
	Вчена медична рада МОЗ України (постійно діючий консультативний орган, що розглядає питання розвитку медичної науки в Україні);
	Координаційна рада з управління якістю медичної допомоги МОЗ України (постійно діючий консультативно-дорадчий орган);
	Координаційна рада з управління якістю медичної допомоги МОЗ АРК управлінь (головних управлінь) охорони здоров'я областей, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій;
	Координаційна рада з управління якістю медичної допомоги управлінь (відділів) охорони здоров'я міських, районних органів місцевого самоврядування;
	Клініко-експертні комісії МОЗ України (постійно діючий орган, що виконує координаційну, консультативну та дорадчу функції з питань організації роботи, клініко-експертної оцінки якості медичної допомоги);
	Клініко-експертні комісії управлінь (відділів) охорони здоров'я міських, районних органів місцевого самоврядування;
	Рада для здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.